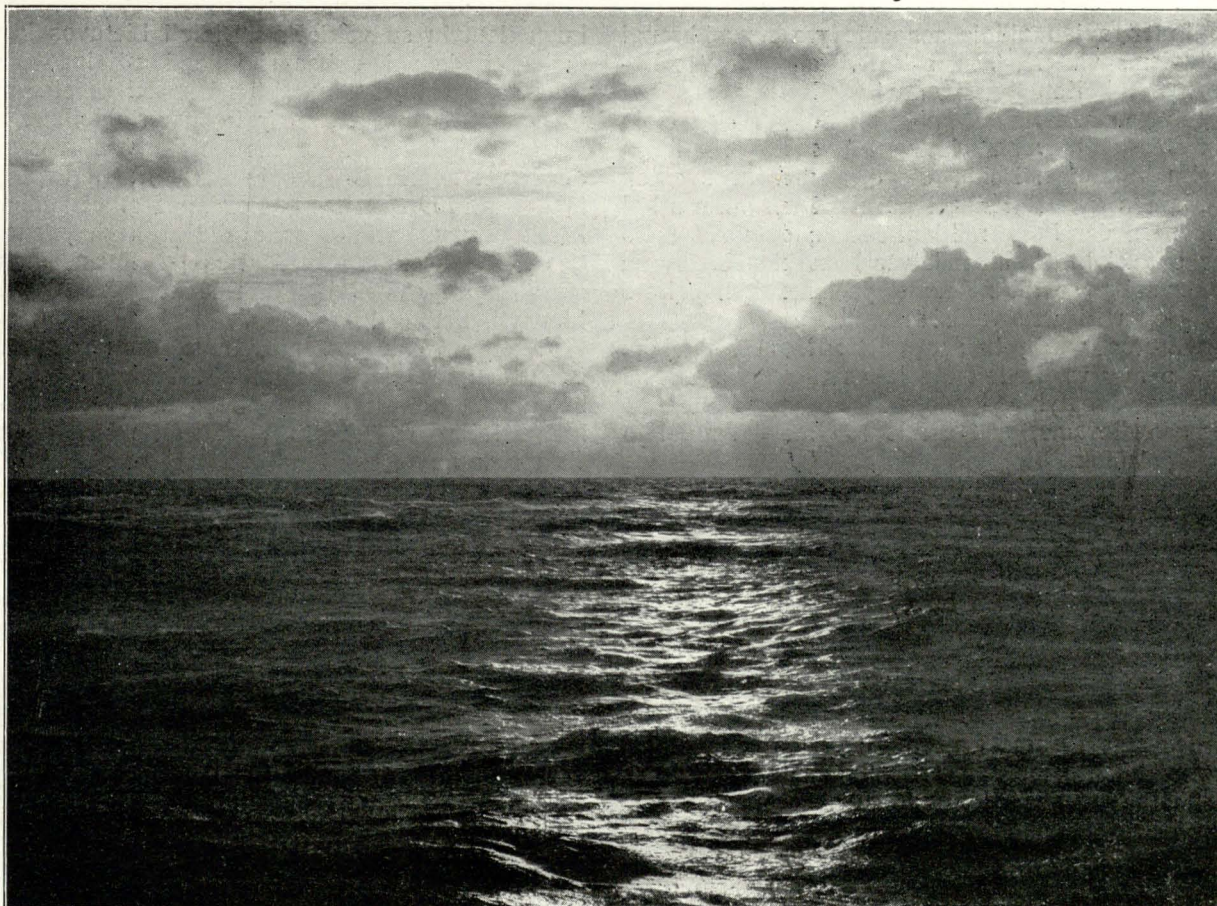

VAIRAS

LITERATŪROS, DAILĖS, MOKSLO, VISUOMENĖS IR POLITIKOS LAIKRAŠTIS

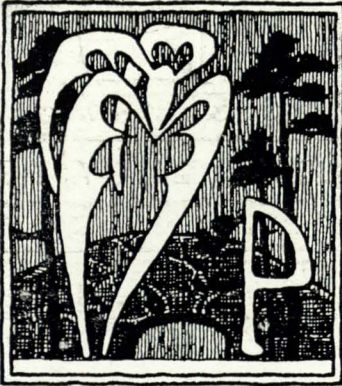

Palangos jūra. Tiltas po dešinės, bet jo čia nematyti

J. Strazdo fot.

L. Noreika.

PALANGA.

Palanga senai garsi ir žinoma yra ir vietos valstiečiui žemaičiui, ir išlepintam bajorui dvarininkui, ir svetimataučiu, ypač lenkui, tik kiekvienam vis kitaip. Vieniems ji yra atminimais brangi, buvo ir yra plačiai apylinkei vieta, kurioje buvo tik vienintelė lengviau pasiekiamą

vidurinė mokykla, kitiems — vasaros poilsio vieta, kur galima, per žiemą dirbus, atsigauti, jūroje pasimaudyti, pasigydyti, nervai nuraminti ir šiaip sau linksmai pabūti.

Palanga jau gilioje senovėje yra buvusi brangi lietuviams vietelė. Ten, sako raštai, senovėje buvusi garsi lietuvių šventavietė, kurioje rusėjusi šventa, amžina ugnis, pačių gražiųjų ir skaisčiųjų dievams atsidavusių lietuvių saugojama ir jų rankų kurstoma. Kokių dievų garbei ta šventoji ugnis yra degusi, ištikrai pasakyti sunku, nes kol kas nėra dar kaip reikiant iširta; daugelis sako ten buvusi kaž-kokios deivės Praurimos bažnyčia; ir buvusi ji ar tik ne tame pačiame kalne, kurs dabar yra Birutos vadinamas.

Birutos vardą kalnas galėjo ingauti dvejaip: ar 1-a nuo to, kad tame kalne tikrai yra buvusi ta dievų šventykla, kurioje Biruta, jauna būdama, tarnavo dievams, ar 2-a nuo to, kad ji ten galėjo būti palaidota.

Birutos legenda, tur būti, kuone visiems yra žinoma, vis delto ją čia kad ir trumpai pakartosime. Sako, senovėje apie Palangą ar pačioje Palangoje gyvenęs turtingas ir žymus Žemaičių bajoras Vidmantas. Jam buvusi dideliai graži duktė Biruta, kurią jis lig jaunitelaitę mergaitę pažadėjęs dievams šventosios ugnies kurstyti. Vieną kartą kunigaikštis Kęstutis, ar kryževius mušęs grįždamas, ar apie Palangą medžiodamas, tur būti, išgirdęs apie Birutos gražumą ir grakštumą, užjojęs prie Vidmanto jos pamatyti. Ji jam taip patikusi, jis ją taip pamilęs, kad tuojau panorėjęs turėti ją už pačią. Biruta, būdama dievams pažadėta ir tarnaudama jiems, nesutikusi ir spyrusis, bet Kęstutis ėmęs ir išsivežęs ją varu į Trakus. Taip Biruta tapusi vieno garsingiausiųjų Lietuvos galiūnų — Kęstučio žmona, kito, jo sūnaus Vytauto, motina. Kaip Kęstutis, taip ir Biruta lig-pat amžiaus galo išbuvo stabmeldžiai, Lietuvos, jos dievų ir jos senosios religijos gynėjai. Kęstučiui žuvus, Vytautas, sako, buvęs pastatydinęs Birutai jos gimtinėje Palangoje rūmus, kuriuose ji ir nukaršusi. Ji buvusi

senovės lietuvių apeigomis sudeginta, ir jos peleanai palaidoti žemėje, o toje vietoje buvęs tyčia supiltas didokas kalnas. Nuo to tatai jis ir buvęs pramintas Birutos. Žemaičiuose, jeigu kas kur eidamas ilgai ruošiasi, tokiam yra sakoma: "kur taip eisi, ar į Birutos daubą kūlių (akmenų) krauti". Tat patvirtina, kad ten senovėje yra buvę kaž-kas dirbama, tur būti, Birutos kapas akmenimis gren-damas ir pilamas.

Palanga yra Baltijos pajūryje, tame siaurame kylio gale, kurs senovėje bebuvo likęs išspraudęs į kryževių ir kardininkų Ordenų užkariautų žemių tarpą ir kuriuo Lietuva per Žemaičius besusisiekdavo su jūra. Tas kyliis, perkirzdamas vokiečiams kelią ir nesuleizdamas jų žemių, šarvo-tiems vienuoliams buvo labai nepatogus. Tad del Žemaičių ir, rasi, ypač del to kylio yra buvę daug kovų lietuvių su vokiečiais. Didieji Lietuvos kunigaikščiai dažnai nebeapsigindami užleizdavo tą kraštą Ordenui, bet atkklūs žemaičiai niekuomet to nenorėdavo pripažinti ir tol nepasiduodavo, kol vėl neatgaudavo savarankumo ir kol Lietuvos valdovai vėl nepripažindavo jų savo kraštu. Paskutinį kartą 1409 metais žemaičiai, neapsikezdamis vokiečių jungu, surinko gana didelę kariuomenę ir ties Palanga sudaužė vokiečius į čežinas. Taip atsikratę jais žemaičiai paskelbė norį tik Vytauto klausyti, bet ne kryževių.

Palanga, kaip sakėme, buvo tame siaurame Žemaičių pašalyje, kurs ir po 1422 metų tarybų bebuvo likęs Žemaičiams; buvo tad ji vienintelis Lietuvai jūrų miestas, kuriame galėjo būti uostas. Jis ten ir buvo, bet kame tikroji uosto vieta, dabar sunku bepasakyti. Netol dabarčiaus Palangos, einant pajūrin ant Liepojos, yra antras piltas kalnas. Vokiečių ir olandų jūrininkai vadindavo jį Hollandische Mütze, žemaičius esu girdėjęs ji vadinant Karuonių kalnu. Ties juo senovėje yra buvusi gyvenama vieta, vardu Senasis Uostas*). Dar toliau ant Liepojos, apie 10 — 12 varstų nuo Palangos, teka Šventoji upė, kuri skiria Žemaičius nuo Kuršo. Prie jos jūros intakos taip-pat yra buvęs uostas. Ar jis buvo kitas, ar tas pats Palangos? Radvilų 1613 metais išleistame žemėlapyje ta vieta yra Šventąja pavadinta. Jeigu jau tada ji taip buvo vadinama, tad ir niekuomet ji, tur būti, nebus buvusi Palangos vardo turėjusi — Šventoji ir Palanga greičiau bus buvusi dvi atskiri vietės, rasi, ir du atskiru uostu. Palangos uostas jau 1466 metais yra minimas senovės raštuose. Čia atplaukdavo nedideli laivai, daugiausia olandų, ir veždavo į svečias šalis Žemaičių javus, linus, kanapius

*) M. Baliński. Starożytna Polska. T. IV. W. 1886. Psl, 448.

ir kitokius augalus. Vienas anglų prekijas Horst'as buvo net įsteigęs čia 1685 metais prekybos bendrovę. Tačiau, užėjus švedų karui, viskas žuvo. Karolis XII, Rygos prekių prašomas, 1701 m. liepė uostą užversti akmenimis ir išgriauti. Prekijai vieni išsidangino į Liepoją, kiti į Ventpilį. Palangos prekyba žuvo visai.

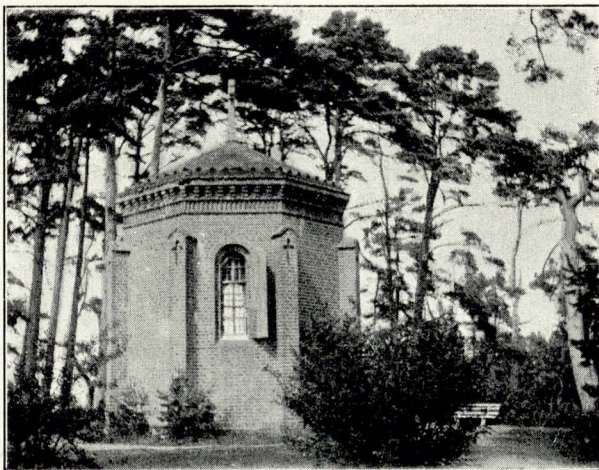
Tiesa, dabartinio Palangos valdytojo gr. F. Tiškevičiaus tėvas norėjo ją atgaivinti. Jis buvo padirbinęs Palangos jūroje, netol Ranžos upelio intakos, didelį, ilgą medinį tiltą su užlenktu galu, prie kurio atplaukdavo ir sustodavo nedidelis jo paties laivas. Palangos prekyba truputį buvo pradėjusi gauties. Per 10 mylių ir toliau dar žemaičiai atmena, kaip seniau važiuodavę į Palangą druskos, geležies ir kitokių daiktų parsivežti. Ten pirkties būdavę kur kas pigiau, negu kitur kame.

Iš gr. Tiškevičių plytų degyklos aplink senąjį jo sodą lig tilto ir tiltu lig-pat jo galo ėjo mažas geležies keliukas, arklių traukiamas, kuriuo iš

Palanga. Grota ir Birutos kalno kopl.

J. Strazdo fot.

Palanga. Birutos kalno koplytėlė.

J. Strazdo fot.

degyklos veždavo ir kraudavo į aną laivą plytas. Antra to keliuko šaka ėjo Ranžos paupiu, buvusios, kaip sako, švedų stovyklos viduriu ir senųjų sodu lig Tiškevičiaus arklidžių ir sandėlių, netol Ranžos upės tilto ant Liepojos-Klaipėdos kelio. Jūros dugnas apie Palangą yra labai slesnas ir smiltingas, vilnys greitai prinešė aplink tiltą daug smilčių, ir laivas ilgainiui negalėjo prie jo bepriėti. Jis liovėsi į Palangą vaikščiojęs, ir jūros prekyba vėl visai išnyko. Paskutini, rodos, kartą senasis tiltas bepatarnavo prekybai apie 1899—1900 metus, kada vokiečių prekijai išvežė laivu į Prūsų kelius šimtus apylinkės žemaičių suvežtų akmenų ašių.

Dabar tas ilgasis tiltas, pamatęs, kad laivai jo nebelanko, senai jau pradėjo traukties iš jūros į krantą. Mažne pusei jo nebe jūros bangos blaudzas mazgoja, o vėjo blaškomos smiltys jas čaižo. Vežamos prekės jam kupros senai nebetranko, tik vasaros metu iš visų kraštų suvažiuavę svečiai, pasimaudę jūroje, eina saulėlydžiu jūros vėju pasi-

švėtinti, pasižiūrėti, kaip saulės spinduliai, ilgų ilgiausia juosta išsidriekę, bangų glamonėjami ir linguojami, kviečia masina jas bėgti nuo to tilto, traukties toliau į gilmes, kur nieks nebeatstatys savo blauzdu, nebent tik greitis laivas, garų debesimis alsuodamas ir dūmais prunkšdamas, bėpėšoks per jas, perskėlęs jų briauną.

Atėina ruduo, ir tie svečių žemių žmonės išsiplaško po platųjį pasaulį, iš kur juos vasaros vėjelis buvo atpūtęs. Bangos, rudens vėjų raginamos ir kurstomos, supykusios, kam jūra nepaklausė vasaros saulės ir nepasitraukė kartu su jomis į gilmes, o, pagailusi senio tilto, pasiliko kumpstančių jo kojų vilgyti, pasišiaušusios, įnirtusios nebe blaudzas jam mazgoja, bet visu viėku, po kita kitos daužia ir daužia į krūtinę, kaip ir norėdamos vienu ypu išstumti jį visą į krantą. Senelis tik subraška, kartais sudejuoja, bet vėl, pasvyravęs kiek, atsitiesia. Bangos, neįveikusios jo, atšoksta, išpykčio aptėkšdamos jį purlomis. Vėjas, pamatęs, kad visas tas pyktis ir darbas eina gaišatėmis,

Palanga. Gulbių tvenkinys Tiškevičiaus parke.

J. Strazdo fot.

nurimsta. Atslūgsta tada ir bangos. O pavasario saulei prašvitus, pradžiunga tiltas vėl, kada kartais ateina ne išsipuošusios ponios ir ponai pasi-vaikščioti, bet linksmi, po egzaminų išsprukę, gimnazijos mokiniai pabėgioti, palaiptoti, plekšnių pamėškierioti.

Kaip prekyba, taip ir pramone Palanga niekuomet nebuvo ir nėra žymi. Tiktai yra vienas daiktas, kuriuo ji visuomet, o ypač senovėje, buvo vo garsi — tai gintaras, tas gintaras, kurio karoliais taip mėgdavo puošties lietuvaitės. Palangos jūra niekuomet neskūzdavo žemaičiams tų brangenybių, rudens ir pavasario audromis drauge su jūros želmenimis apščiai išmezdavo jų ir išmeta ant kranto. Senovėje gintaras tiek buvo brangina-

mas, kad jį traukdavo net į tolimą Romą imperatorių ir didžiūnų papuošalams. Dabar Palangoje yra kelios žydu laikomos fabrikėlės, kuriose iš gintaro yra dirbamos sagutės, karoliai, visoki papuošalai ir šiaip jau įvairūs smulkūs gražūs daikteliai. Gintaras jūros išmetamas ir randamas yra tiktai apie Palangą ir dar Prūsų pusėje. Atsitinka rasti jo lig-pat Liepojos ir apie pačią Liepoją, bet nedaug, o ir tas pats labai smulkiais gabalėliais. Kitur jo visai nėra. Delto Palangoje gintaro pramonė tiek yra iškilusi, kad tuo žvilgsniu jai pridera viena iš pirmiausių vietų.

Bus jau arti 30 metų, kaip gr. Aleksandro ir Pelikso Tiškevičių tėvo rūpesniais įsteigta Palangoje vyrų progimnazija, kuri, išleisdama didelį lie-

Palangos miestelis. Didžioji gatvė. Pirmieji namai po kairei—gimnazijos.

J. Strazdo fot.

tuvių inteligentų būrį ir tuo tapdama vienu iš žymiausių atgyjančios Lietuvos šviesos židiniu, Žemaičiams ir apskritai Lietuvai buvo senovės šventyklos vietoje ir tiek-pat, jei ne daugiau da, padėjo gaivinti jaunąją Lietuvą, kaip ana senovės. Paklausk senesniosios kartos inteligentų, ypač kunigų, ir, galima sakyti, ne taip daug terasi, kurs nebūtų Palangoje buvęs ir mokėsis. Palangos progimnaziją senai jau buvo rūpinamasi padaryti pilna gimnazija. Pasiekti to pavyko visai dar neseniai, tik prieš kokius metus. Pirmiau vyriausybė, nesutikdama leisti pilnos gimnazijos, sako, teisindavusis tuo, kad Palangos progimnazija esanti kaip ir mažesnioji kunigų seminarija. Taip mažne ir būdavo. Apie pusę, o gal ir daugiau dar lietuvių, baigusių Palangoje keturias klases, važiuodavo

stoti į vieną ar kitą seminariją. O ir iš pasaulinių inteligentų daugelis pirmąsias keturias klases yra išėję ir praskynę kelią tolimesniam mokslui Palangoje. Ten, toli nuo geležinkelių ir neseniai atsiradus mokyklai, lengviau būdavo įstoti. Telšių, Ukmergės, Tauragės nebuvo. Telšių ir Raseinių apskritim Palanga buvo lengviausiai pasiekiamą ir mokslo ir gyvenimo pigumą ir kitu kuo. Šiandien, atsiradus gimnazijoms, progimnazijoms ir kitokioms vidurinėms mokykloms Telšiuose, Ukmergėje, Tauragėje ir kituose miestuose ir miesteliuose, Palanga, kad ir pilną jau gimnaziją turėdama, atsistojo greta kitų tokių-pat miestelių ir nebeteko pirmutinės savo ypatingosios svarbos.

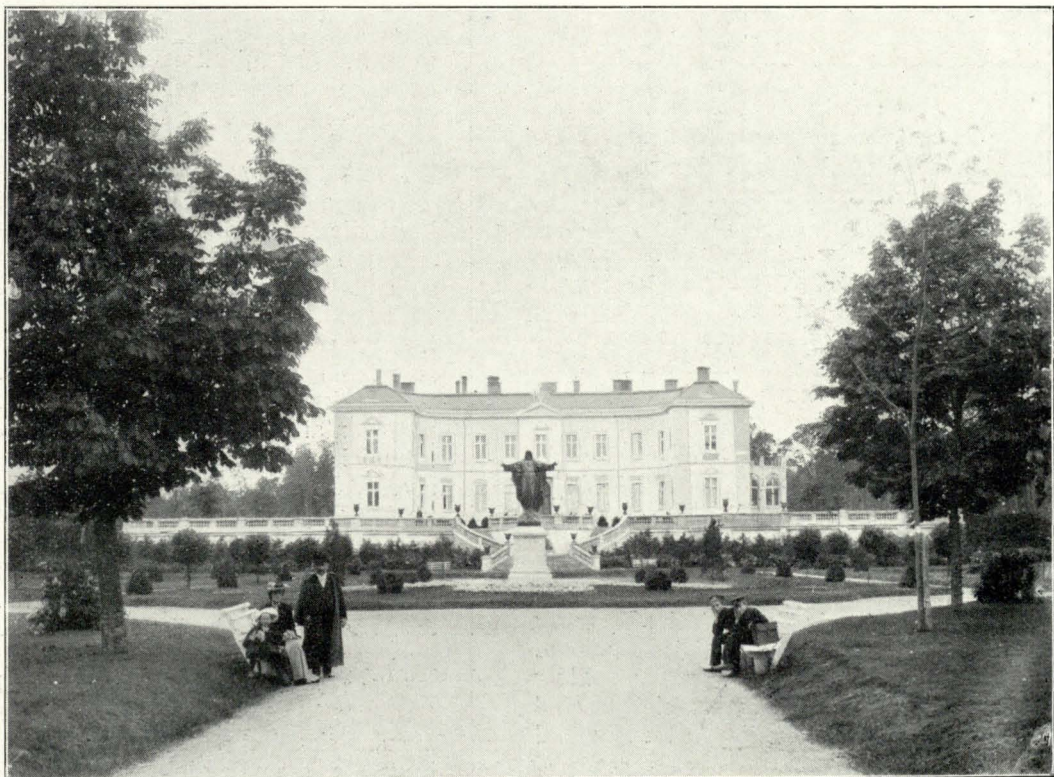
Be viso to, Palanga jau senai garsinga yra jūros maudyklomis. Kas vasarą privažiuoja ten daugybė

svečių iš visų kraštų: iš pačios Lietuvos, iš Rusijos ir ypač iš Lenkijos. Lenkai senai jau didžiujasi ir džiaugiasi, kad Palanga esanti "jedyne polskie uzdrojowisko", kaip skelbdavo jie kitą kartą "Kraj'uje" ir kituose savo laikraščiuose. Tie senovės Lenkijos romantikai ir "Polski od morza do morza" idealizuotojai, atsidūrę jūros pakrantiuje, matyti, taip aplepdavo iš džiaugsmo, jogei jiems net unijų idealai išdulkėdavo iš galvos, ir savo, matyti, tikrųjų tikslų ir sumanymų pagauti, visai užmiršdavo, kad Palanga yra grynų-gryniausias Žemaičių kampelis, kad ten Lenkijos mažne nė rauogo nėra, jei neskaitysime Palangos savininko ir ypač jų pačių, vasarą jūros pauostyti atvažiavusių.

Tiktai paskiau, kuomet lietuviai priminė, kad ne jie čia ponai, kad jie, "od morza do morza" šišo pagauti, užmiršo net savo garbinamąją uniją, tik-tai tada jie susizgribo ir pradėjo rašyti "uzdrojowisko polsko-litewskie".

Bet nereikia nė tų istoriniai-romantinių pobūdžių. Retai kame rasi taip ramią ir gražią vietelę vasarą pabūti, kaip Palangą.

Čia balzganoji jūra, nuo senatvės išblyškusi, uždama guodžiasi Birutos kalnui, kad apie jos lovą, baltomis smiltimis paklotą, nieks nebepabarsto šventos ugnies pelenų, skaisčių vaidilyčių dainelė nebeliūliuoja jos mingant ar nubundant, geroji Praurima nebetildo smarkijų rudens vėtrų au-

Palanga. Gr. Tiškevičiaus rūmai (šalia Birutos kalno).

J. Strazdo fot.

dringų, žemaičių kardas nebesužvanga ir jų karo daina nebepadrasina jos: ji tik viena, į atkalnę galvą atrėmusi, lengvai pūkštuodama, pasnaudžia, o pabudusi pabučiuoja smiltingą Žemaičių žemės krantelį ir šnekasi su kalnu, su pušimis, su tais smilčių kuokšteliais pakranciais ir, vėjelio padedama, vienkart su jais visais gieda mūsų garsingai senovei graudžią raudą.

Čia Birutos kalnas, šimtamečių pušų vainiku papuoštą galvą iškėlęs, tai į žilgalvę jūrą meiliai pažvelgia ir su ja paburkuoja apie skaisčiąją Birutą, tai į netolimais stovinčius P. Tiškevičiaus rūmus, sodą, tvenkinius. Seniau čia aplinkui vien neižengiamos girios šniokštė, o dabar žmogaus ranka, užgaida, išmonės, na ir pinigai kaip viską kitaip yra apvertę!

Seniau Birutos kalnas buvo labai žemaičių garbinamas. Biruta visų buvo laikoma šventąja. Birutos daina ir dabar tebeskamba ne vien Žemaičiuose, bet ir visoje Lietuvoje. Maldininkai būriais eidavo tos vietos lankyti. Vienas Palangos klebonas, pamatęs tas stambeldybės laikų liekanas ir norėdamas nukreipti jas į krikščionių tikėjimą, Birutos kalne pastatydino nedidelę koplytėlę, o dabartinis Palangos savininkas gr. P. Tiškevičius kalno šone padirbdino Liurdo grotą su šv. Mergelės Marijos stovykla.

Birutos kalnas ir jūra yra Palangos papuošalas. Be to, ten yra intaisyti visokių vasarininkams patogybių ir ištaigų: yra jūros maudyklos pačioje jūroje, yra šiltų jūros vandens pirčių ir vonių, yra gražių vasarnamių, du sodu—senasis ir ypač gra-

žus naujasis; yra vasaros teatras (lenkiškas), kurhauzas ir k.k.

Už senojo sodo, nuo jūros iš tos pusės, yra gana didelis pailguotinas, bet ketvirtainiškas laukas, visas aplink apkastas gana augšta pyla. Sako, jis esąs buvęs švedų stovykla. Vienas jo galas ineina į senąjį sodą. Abipus tako, kuriuo seniau ėjo viena ano geležies keliuko šaka, stovi dvi seni, sako, taip-pat švedų buvusi armoti. Savo žiaumenis išžiodžiusios jiedvi žiūri į jūros pusę išilgai senosios stovyklos.

Palanga. Gr. Tiškevičiaus sodas.

J. Strazdo fot.

Bene Palangoje, rodos, buvo pirmas viešas Lietuvoje teatras dar anais spaudos uždraudimo laikais.

Dabar ir lietuvių kas-kart vis daugiau ir daugiau vasarą važiuoja į Palangą pasilsėti.

Čia galima dar priminti, kad pirmąją bažnyčią Palangoje pastatydino karalienė Ona Jogailaitė 1546 m., o dabartinė graži mūrų bažnyčia yra statyta, rūpinanties klebonui kun. Šniukštai parapijonų žemaičių ir gr. Tiškevičiaus pinigais, darbu ir medžiaga.

VIII Liet. Mokslo Dr-jos suvažiavimas Vilniuje.

L. Mokslo Dr-jos suvažiavimai yra šaukiami ir daromi dvejopu tikslu: 1) juose yra svarstomi ir tvarkomi draugijos reikalai ir 2) skaitomi referatai. Šalia tų dviejų savaime yra iškilęs trečias, kurį greičiau galima pavadinti ne suvažiavimų tikslu arba reikalu, bet jų vaisiumi, būtent, daugelis, važiuoja ne tiek M. Dr-jos reikalų svarstyti, ne tiek mokslo žinių iš referatų pasisemti, kiek kits kitą susitikti, susipažinti su tautos ir mokslo darbininkais, pamatyti Lietuvos sostinės, apeiti istoringų vietų ir apskritai gražių Vilniaus apylinkių. Tas trečiasis suvažiavimų privalumas pradeda imti viršų ir kartais bene daugiau sutraukia į Vilnių svečių, negu anuodu pirmuoju pačios M. Dr-jos reikalu. Taip buvo ir šiemet.

Šių metų L. M. Dr-jos suvažiavimas truko 4 dienas, nuo birž. 11 d. lig 14 d. Referatų buvo 8 ir du gamtininkų ir medikų sekcijos pranešimu: 1) d-ro Bagdonavičiaus "Igienos parodos klausimas" ir 2) d-ro Matulaičio apie "Medicinos ir Gamtos" laikraščio leidimo reikalus. Pažadėta referatų buvo kur kas daugiau, bet jų nebuvo, nes tie prelegentai arba visai ir patys neatvažiavo, arba jei kuris atvažiavo, tai referatų neatšivežė. Daug kas, važiuodamas į Vilnių, mano išgirsias paskutinį mokslo uždavinį, bet to neradęs ima aimanuoti. Bet ar teisinga taip žiūrėti, ar nebus teisingiau manant suvažiavime išgirsti ne paskutinį "mokslo žodį", paskutinį tyrinėjimų rezultatą, bet pirmą bandymą. Tuo kart ir ne visai vykusį referatą išgirdus nebūtų ko nusiminti, ieškančias žinių klausytojas nesijaustų apviltas. Iš šiemet skaitytų referatų geresni be nebus buvę šie: d-ro Bagdonavičiaus: "Apie lietuvių spaudinius iki 1904 metų", P. Klimo: "Kas reikia žinoti prieš imant tvarkyti javų prekybą Lietuvoje", M. Biržiškos: "Lietuvos visuomenė K. Duonelaičio laikais" ir d-ro Bagdonavičiaus: "Apie džiovą Lietuvoje ir kovą su ja".

Greta referatų tai dienos, tai vakaro posėdžiais buvo svarstomi Draugijos reikalai. Pernai vasarą Amerikoje iširašę į Draugiją 19, o per šiuometinį suvažiavimą istojo dar 52 nauju nariu, viso praėjusiais metais prisidėjo 71 tikrasis narys. Be tikrųjų narių, pereitais metais, ypač Amerikoje, daug prisidėjo narių labdarių, kurių išviso dabar būsią lig 79. Bekalbant apie juos, buvo kilęs klausimas, koks gali būti Amerikos ir apskritai kitų valstybių valdinių teisinis padėjimas, iširašius jiems Draugijos nariais. Suvažiavimas nutarė pavesti tą klausimą ištirti Mokslo Draugijos komitetui drauge su Dailės Dr-jos komitetu.

Liet. M. Dr-jos darbai praėjusiais metais jau buvo aprašyti. Suvažiavimo metu dar šis-tas paaiškėjo. "Lietuvių Tauta" jau baigiama esanti spauzdinti. Jos redakcija dabar renkanti medžiagą apie Akelaitį ir kun. Niezabitauskį. L. M. Dr-jos biblioteka nuolat naudojėsi 14 žmonių, kurie ėmę skaityti 175 knygas. Bibliotekoje knygų dabar esą 1418 veikalų (1678 tomai). Kaip kitais, taip ir praėjusiais metais didžiausis bibliot. labdarys buvęs prof. E. Volteris; jis paaukojęs 382 veikalu (442 tomu). Archyvas jau pradėtas tvarkyti. Kun. J. Žilinskis tvarkęs dainas, kun. J. Tumas burtus ir Untulis patarles.

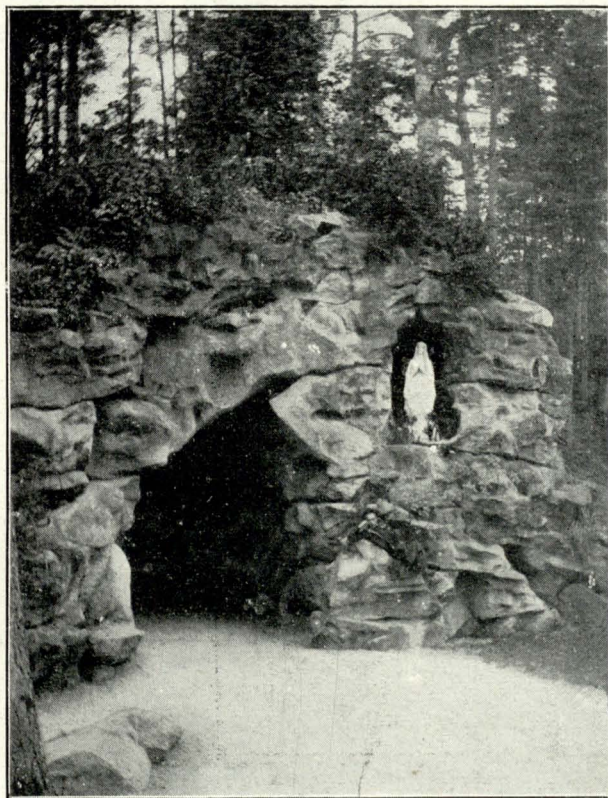
M. Dr-jos, taip sakyti, apyvarta ateinančiais metais būsianti daug didesnė, negu pernai. Pajamų būsią: narių mokesnių 2000 rb., aukų 200 r., iš knygų pardavinėjimo 300 r., procentų nuo kapitalo 275 rub. — išviso 2775 r. (pernai buvo apskaityta 1900 rub.). Kartu su pajamomis padaugėsią ir išlaidų: 1) butui samdyti 500 r., 2) "Liet. Tautai" leisti 500 r., 3) muziejui ir arkyvui tvarkyti 100 r., 4) bibliotekai 100 rub., 5) komisijų ir sekcijų darbams leisti 100 r., 6) raštams mokėti (onorarams) 100 r., 7) dainoms skirstyti 100 rub. 8) telefonui intaisyti 75 rub., 9) inventoriui 50 rub., 10) pašto reikalams 150 rub., 11) spaudos parodai 400 r., 12) raštininkui samdyti 500 r., 13) netikėtoms išlaidoms 100 r. — išviso 2775 r. Besvirstant sąmatą pasirodė, kad ir pernai buvo paskirta onorarams 100 rub., bet niekam nebuvę mokėta, tuo tarpu "Liet. Tautoje" maža tėra norinčių spauzdinti savo raštus. O onoraras visuomet yra geras magnasas raštams traukti.

L. M. ir D. Dr-jų namų statymo fonde grynais pinigais yra 48.916 rub. 40 kap. Be to, namams statyti pirktasis plecius dabar jau bus vertas 30 tūkst. rub. ir Mongirdas paaukojęs 5 pielyčių fabriko akcijas po 1007 r. Visuotinis suvažiavimas nutarė, kad Liet. M. Dr-jos komitetas išrinktų iš savo tarpo 5 žm., kurie su tokiais-pat 5 Dailės Dr-jos komiteto nariais sudarytų tam tikrą namų statymo komitetą, kad jis tuo reikalu ypatingai rūpintųsi.

Pernai metų ir senesni vis. suvažiavimai buvo pavedę komitetui sueškoti vyskupo Valančiaus "atsiminimus" ir 27 trūkstamus S. Daukanto laiškus. Revizijos komisija, peržiūrinėdama komiteto darbavimosi, rado, kad jis visus kitus įsakymus išpildęs, tik šio negalėjęs. D-ras Basanavičius paaiškino, jog, kaip kun. Milukas pranešęs, Daukanto laišškai, tur būti, būsią žuvę pas kun. Burbą. Su vysk. Valančiaus "atsiminimais" esą taip. Kun. J. Tumas padovanojęs juos Kauno kunigų seminarijos bibliotekai. Komitetas kreipėsi į Kauno dvasinę vyriausybę, prašydamas padovanoti tuos "atsiminimus" L. M. Draugijai, bet ji atsakiusi, kad tas dalykas pareiņas nuo seminarijos rektoriaus prel. kun. Maculevičiaus, gi šis, klausiamas, atsakęs, kad Liet. Mokslo Draugija išgautų paties aukotojo kun. Tumė leidimą. Komitetas kreipėsi į kun. Tumą, bet šis ligšiol dar nieko neatsakęs.

Kalbant apie Daukanto paminklą paaiškėjo nuomonė, kad Papilėje jis statyti būtų nepatogu, nes ta vieta yra labai nuošaliai, be to, ten ant Daukanto kapo jau yra kun. Vaišvilos užristas paminklo akmuo, kurio numesti negalima. Paminklas statyti kur kas būtų parankiau ir geriau Vilniuje, bet kol kas čia dar nėra tinkamos įstaigos. O ir surinktųjų pinigų M. Dr-ja dar neturi savo rankose. Juos išgauti visuot. suvažiavimas pavedė Daukanto komisijai.

Sekcijos dideliu darbštumu nepasižymėjo. Gydytojų ir gamtininkų sekcija suvažiavimo metu buvo pažadėjusi 6 referatus, bet teisėsesėjo vos tik tris: vieną referatą ir du pranešimu. Sekcijos posėdyje daugiausia kalbos buvo apie "Medicinos ir

Palanga. Grotta.

J. Strazdo fot.

Gamtos" leidimą. Kaip redaktorius d-ras Matulaitis papasakojo, pirma vykę neblogai, bet paskiau pritrūkę raštų. Užsimokėjusių skaitytojų buvę tik 50, pinigų buvę surinkta 217 r. Išleista esą 128 rub. ir lieką dar 89 rub. Besikalbant, vieni išrodinėjo, kad laikraštis turėtų būti daugiau suprantamas, ne vien specialistams, bet daugiau žmonėms rašomas. Galų gale sekcija delto nutarė leisti "Mediciną ir Gamtą" ir toliau, pakvietus į redakcijos komisiją dar du kauniškiu daktaru: Pietarį ir Alekną.

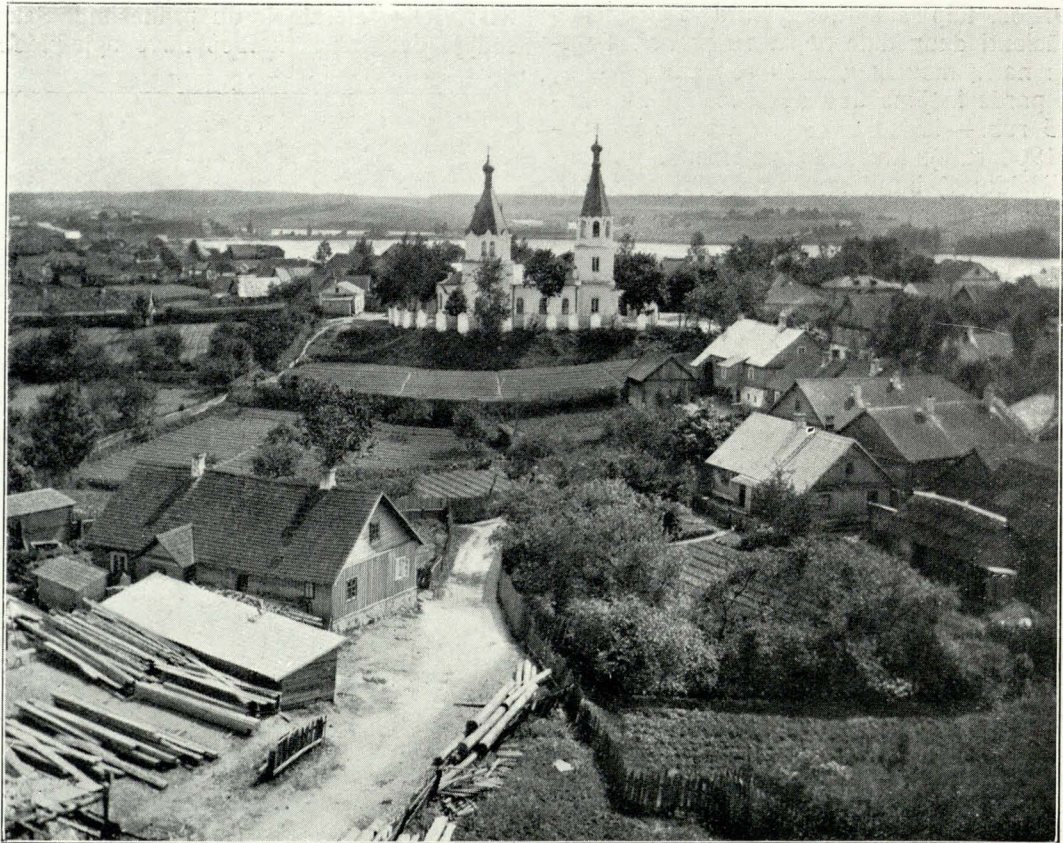
Teisnininkų sekcija savo posėdyje išrinko komisiją, kuri rinksis kelius kartus per metus: apie Velykas, Užgavėnes ir Kalėdas ir rūpintis paaiškinti visuomenei apie naująjį Rusijos teismą.

Pedagogų sekcija, kurioje dalyvavo vidurinių ir liaudies mokyklų mokytojai, nutarė rinkti medžiagą, kad ją turint autoriams lengviau būtų sudaryti pradedamosioms mokykloms skaitymo knygą. Medžiaga ta turi būti tokia: geriausi svetimų kalbų ir mūsų kalbos vadovėliai, gyvos kalbos šaltiniai, literatūra ir iliustracijos. To darbo reikalui nutarė prašyti M. Draugijos paskirti 200 r. Surinktą medžiagą nutarė pavesti Liet. M. Draugijai, kad ilgainiui susidarytų pedagogų skyriaus biblioteka. Išrinktai pedagogų komisijai sekcija

įsakė rūpintis pagaminti vadovėlių vidurinei mokyklai ir gauti ministerijos leidimą jau turimiems. Į komisiją išrinkti: Ig. Končius, Vokietaitis, Jakučionis, Pr. Mašiotas ir Palūkaitis, kandidatais Žemaitis ir Kairiūkštis.

Visuotinis suvažiavimas visus sekcijų nutarimus patvirtino. Pasakius d-rui Basanavičiui paskutinį žodį, visuotinis suvažiavimas pasibaigė.

Ir pernykščių metų M. Dr-jos darbų apžvalga, ir visuot. suvažiavimas rodo, kad Liet. M. Draugijos darbavimosi dirva plečiasi, apimdama vis

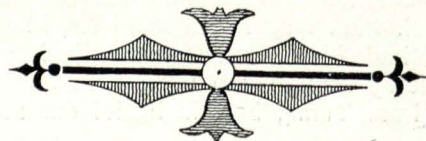
Trakai. (Iš bažnyčios stogo).

J. Strazdo fot.

naujus, dar nejudintus plotus. Bet kaip kiekvienos kitos, taip ir šios draugijos sekimosi daug pareina nuo jos visų narių veiklumo. L. Mokslo Draugijos darbavimosi tik tada eis kaip reikiant, kada jos reikalai ir uždaviniai ims rūpėti visiems, o nebus palikti vienam komitetui. Kad ir Mokslo Draugijos namai, kurie jai taip labai reikalingi! Dr-jos delegatai rado Amerikoje tikrą užuojautą ir parvežė didoką amerikiečių dosniai sumestą pinigų krūvą. Bet visuomenė? Ji nutilo, nurimo. Seniau per laikraščių redakcijas sumezdavo bent po kelius tūkstančius rublių per metus, o dabar tokių liuosų aukų mažne visai nebematyti. Sumestųjų aukų toli gražu neužteks; galima sakyti, kad M. Dr-ja dar tik dalį teturi surinkusi to, ko jai

namams statyti tikrai reikės. Visuomenė reikia vėl įjudinti. Padaryti tai bus galima tik tada, kada visi D-jos nariai ims daugiau rūpintis jos reikalais, ims visur ir visuomet aiškinti ir populierizuoti Liet. Mokslo ir Dailės Draugijų namų reikmenę.

L. N.

Pr. Penkaitis.

Besibastant...

(Iš senio studento atminimų).

5. Antras susitikimas.

i vis tylėjo. Akys jos buvo įsmeigtos į neribuotą erdvę, krūtinė išsitempus vis kilo augštin, tarytum jai trūks oro. Bet tas smarkus jos krūtinės judėjimas, lūpų drebėjimas ir išblyškę veidai rodo jos gilų sujudimą.

Aš irgi nutilau, nes nežinojau, ar man dar kalbėti toliau, ar laukti kantriai, kol ji ką pasakys. Bet laikas bėgo, galėjo grįžti jos sužadėtinis ir tuomet... tuomet jau sudiev. Ir tik aš laukiau, turėdamas vilties, jog ji prašneks, pasakys man nors vieną žodį, nors lieps man nutilti, nebevarginti jos daugiau. Ji vis tylėjo. Aš vėl kalbėjau.

— Ruošdamasis į tą kelionę, aš daug apie tamstą galvojau. Išspradžiu, tiesa, ryžausi čionai. Kaž-kokia nesuprantama galia traukė mane čionai, o ne į Lietuvą, ne ten, kur aš tikriausiai turėčiau būti... Bet Vilniuje išlipau iš traukinio... Pakeliui, atsiminęs mano pirmąją Lietuvos kelionę, ūmai užsidegiau noru pamatyti ją vėl, o draug pamatyti ne tik Nemuno krantus, kuriuos aš taip pamylėjau, bet ir dar ką.. pamatyti vieną žmogų, kuris tokią svarbią rolę vaidino ir gal dar kuomet vaidys mano gyvenimo dramoje, nes tikrai mano gyvenimas yra, o gal ir dar toliau vis bus, ištisa drama... Bet ką apie tai kalbėti, ir ne tai aš norėjau tamstai pasakyti... Tamsta ir taip numanai, ką aš jaučiu dabar, jeigu jau pradėjau tą kalbą... Išlipęs Vilniuje, žinoma, aš ir jausti nejaučiau, jog tamsta gali būti čionai.

Bet vėl: keisti mano atsitikimai Vilniuje permainė mano sumanymą. Ir šiaip kaž-kokia galia traukė mane čionai, o ne į Lietuvą...

Man vėl trūko kvapo. Turėjau nutilti ir atsigauti. Ji vis tylėjo.

— Aš, čionai važiuodamas, vėl apie tamstą svajojau. Aš vėl atsiminiau mudviejų pirmąjį susitikimą, vakaro ramumą saulei leidžiantis, grožėjimąsi gamta, mudviejų pasikalbėjimus, mudviejų išsiskyrimą, paskui laiškus, — gyvus, jautrius, mano prižadėjimą atvažiuoti... Ir vėl užsidegiau dideliu noru būti ant Nemuno kranto, kad nors iš šalies pamatyčiau tamstą, kad nors pakvėpuočiau tuo-pat oru, kaip ir tamsta... Atsiminiau paskui tamstos paskutinį laišką... Ir...

Ji sujudo. Ji ūmai smarkiai tvėrės mano rankos, lyg laikydamos, kad neparvirstų, lyg rengda-

mos kalbėti, bet, truputį palaukus, vėl nuleido akis žemyn. Aš nutilau. Man išspradžių pasirodė, jog atėjo galutinai ta valanda, kurios aš taip labai laukiau, ir jau dabar ji pradės kalbėti, pradės man dėti, ir aš ruošiaus klausyti. Bet ji tylėjo. Matyti buvo kaip ji kenčia, kaip ji su savim kovoja. Ji nuleido rankas, pakėlė vėl akis ir vėl įsmeigė jas į erdvę. Apsivilęs, nesulaukęs iš jos jokio žodžio, aš vėl tęsiau:

— Pamatęs tamstą muziejuje, užmiršau, ką padaręs, užmiršau, jog taip baisiai įzeidžiau tamtos širdį, užmiršau, jog neturiu teisės tamstai rodyties, ir tuo tarpu gyvenau tik viena mintimi— pulti prieš tamstą ant kelių ir pasveikinti savo deivę... Bet, tamsta, nors ir taip šaltai pažiūrėjai į mane, aš betgi supratau, jog tamstos jausmai dar nevisai užgesę, jog...

— Gana! — sušuko ji ūmai stipriai, bet drebančiu balsu: Gana!... Taip, tamstos tiesa,—ji kalbėjo toliau ir jau silpniau. Neužgesę... Kam slėpti?... Tiesa, tamsta įzeidei mano ambiciją. Tamsta mane nužemina, baisiai užgavai... Bet... yra jausmų... jausmų moteriškės, kurie jokių būdu nenyksta. Ir dėl tų jausmų, dėl tų mano saldžių kančių, kurių esu patyrusi, aš senai visa atleidau. Aš nejaučiu nei teisės, nei galios tamstą nuo savęs stumti, negaliu tamstos nė niekinti. Keršyti?... Ne, to aš nedaryčiau, nes... bet gana! Tas jausmas, syki užgimęs manyje, sakau, neišdildomas... O gal kada ir išdils, kas žino... Tiesa, aš tamstos jau senai nebuvau mačiusi, ir neieškojau progos pamatyti. Priešingai, kada prieš kelerius metus, dalyvaudama Rusijos ekskursijoje, paskutinė vieta, kur mes turėjome sustoti, buvo Peterburgas, Peterburgan nevažiavau, o tiesiog iš Maskvos grįžau namon, kad kartais (nors miestas ir didelis, bet... visko būna) mudviem nesusitikus. Nebeturėjau, tiesa, nė vilties kuomet nors tamstą pamatyti, ir tik, kuomet aš šiandien ten parodoje tamstą pamačiau, man...

Jos balsas sudrebėjo. Ji ūmai nutilo. Aš mačiau, kaip iš jos akių viena paskui kitos pradėjo birėti stambios ašaros, bet ji nešluostė jų, tik, norėdama paslėpti jas, ji pasilenkė, apsimezdama, lyg būtų ką galvodama į žemę žiūrinti; rankas sudėjęs, atsirėmė alkūnėmis į kelius ir leido ašaroms vilgyti žemę.

— Katre! — surikau aš valandėlę buvus, lyg tik dabar ūmai būčiau ją išvydęs, ir atsiminiau, jog dar niekadoms nebuvau jos taip vadinęs — tai tu mane dar vis myli?!... O-o! Kokia laimė, brangioji!... aš... aš tiesiog nežinau ką iš džiaugsmo daryti.

Aš nutvėriau jai už rankos, norėdamas pridėti ją prie savo lūpu, bet ji atitraukė ją. —

— Taip, — atsiliepė ji tyliai, bet tvirtai, — aš myliu... ir to man nėra ko tamstai slėpti, bet... aš niekad nebūsiu tamstos.

— Kodel, Katrute? Kodel?

— Tamsta juk žinai, kad aš dabar jau esu kito, ir aš jo neapvilsiu.

— Bet jeigu tu būsi nelaiminga?

— Kažin?... O jeigu toks turi būti mano likimas?

— Katre! Jeigu tu mane dar myli, jeigu tu man viską atleidi, kad aš ir nėsu to vertas, tai... tai būkie manol!

— Niekados.

— Kodel, kodel? Juk tu be meilės nebūsi laiminga...

— O su tamsta ar aš būčiau laiminga? Ji stačiai pažiūrėjo į mane savo nuo ašarų paraudonavusiomis akimis.

Koks tai buvo žvilgterėjimas! Viešpatie manol! Tame viename žvilgterėjime buvo tiek išmetinėjimo, tiek paniekinimo, tiek skaudaus manim nepasitikėjimo, kad aš ūmai pasijutau esąs didžiausias niekšas.

Aš sunkiai, visai nenoromis, atsidasau. Ką aš galėjau jai atsakyti? Aš jaučiau, jog ji turėjo teisės manim daugiau netikėti. Aš ūmai pajutau, jog tikrai aš negalėčiau duoti jai nė trupinėlio laimės, kurios ji savo tvirta meile yra užsipelnusi. Bene aš galiu būti tikras, jog neįstumsiu jos dar į didesnę nelaimę, jog nesukelsiu jai dar baisesnių skausmų? Jau ir dabar aš nemaža padariau jai kančių. Kas gi galėtų būti toliau, jeigu mudu susijungtuva?

— Katre, Katre! — begalėjau ištarti, ir stambios ašaros, kaip pirma jai, pabiro dabar man iš akių. Bet man nebuvo gėda tų ašarų, ir aš nė nemačiau jų slėpti. Priešingai, aš leidau joms gausiai birėti ir net džiaugiaus, kad jų bįra tiek daug. Aš šluosčiau jas visai atvirai, išėmęs skarelę, lyg tyčia jas rodydamas visam pasauliui. Man taip buvo smagiau. Aš jaučiau, jog iš šalies žmonės mudu pastebėjo, jog jie mato, kaip aš šluostau ašaras, mato jog aš verkiu, mato mudviejų susijaudinimą, bet aš to viso visai nesigėdijau, nejaučiau jokio nesmagumo.

— Tegu mato visi, — maniau aš sau — tegu juokias iš manęs, tegu rodo į mane pirštais, sakydami: "žiūrėkit aure mulkis, kuris verkia delto, kad jį atstūmė mergina, kuri jį mylėjo". Aš tą viską užsipelniau...

— Tas tavo toks klausimas, Katre, tas toks žvilgterėjimas į mane yra man be galo skaudus.

— Aš tamstos nenorėjau užgauti. Aš tamstos paklausiau tikrai tą, ką aš norėjau iš tamstos lūpu išgirsti tvirtai, be abejojimų.

— Ką aš galiu atsakyti šitoj valandoj?... Katre, brangioji Katre! Kodel aš toks nelaimingas?

Ji pažiūrėjo į mane, ir aš pajutau, lyg kažkokia šiluma pradėjo laistyties po mano gislas. Aš supratau, jog jai manęs tikrai gaila, jog ji mane tikrai myli, jog ji su savim dar tebekovoja.

— Katre! — sušukau aš, — dar nevėlu. Tu gali viską pataisyti: atleisk man viską!... būk mano! Aš tave taip dideliai myliu!...

Aš vėl paėmiau jos ranką, vėl norėjau pridėti ją prie savo lūpu, norėjau pažiūrėti jai į akis, parodyti savo meilę; norėjau vėl pajusti tą taip smagią ir drauge man baugią šilumą, bet ji kaž-kaip nepaprastai lengvai ištraukė ją.

— Pervėlu, — pratarė ji tvirtai ir atsikėlė eiti šalin.

— Katre! — meldžiau aš, eidamas šalia jos, — aš jaučiu, jog dabar be tavęs negalėsiu būti. Aš turiu žūti. Neleisk to! Dar nevėlu. Jau ir taip mano gyvenimas visą tą laiką buvo be paramos, tuščias, o dabar... dabar aš visai liksiu pražuvęs...

— Pervėlu, — atsakė ji vėl.

— Meldžiu del viso, kas yra tau brangu šiame pasaulyje...

Ji tylėjo, tik smarkiau ėmė žengti, lyg bijodama pasiduoti pagundai. Aš jutau, kaip sunku jai alsuoti.

— Katre! Ar gi nebėra jau jokio išėjimo, argi tikrai jau nebegalima pataisyti mano klaidos.

— Negalima! Bet ir kam ji taisyti? Tamsta tuomet atmetei mano meilę, kam gi dabar jos prireikė tamstai, žinant jog aš jau esu kito?

Ji į mane pažiūrėjo, lyg laukdama atsakymo, ir aš vėl pajutau tą taip smarkiai mane perimančią šilumą.

Ištolo pasirodė išlengvo einantis į mus jos sužadėtinis, ir ji, išvydus jį, pasiskubino eiti. Reikėjo baigti greičiau. Liko paskutinį kartą pamėginti ją patraukti į save.

— Būk mano, Katrute! Paskutinį žodį... — meldžiau aš.

— Ne, — tarė ji, atsikreipus greit nuo manęs, tokiu balsu, jog man pasirodė esant ne žmogaus balsą, bet kūjo smūgį į plieno gabalą.

— Aš da nė vieno žmogaus nėsu apgavusi, neapgausiu ir mano sužadėtinio... Pirm prižadėdama tekėti už jo aš viską apmaščiau ir ilgai su savim kovojau; pirm apreiškėdama tamstai savo jausmus aš taip-pat ilgai būvau galvojusi ir ilgai kovojusi. Kaip man buvo skaudu būti apviltai, taip, manau, ir jam būtų skaudu būti apgautam...

Ji nutilo; matyti, jog jai sunku, jog ji baisiai kenčia, jog ji baisiai ir dabar kovoja su savim. Ji žvilgterėjo dar kartą į mane ir sumažino žingsnius. Išrodė, lyg ji dar kaž-ką nori man pasakyti, bet ūmai, lyg išsigandus atėjusių minčių, vėl smarkiau ėmė žengti. Aš jaučiau, jog dabar jau visas pražuvo, tik ūmai man dingtelėjo keista mintis.

— Katre! O jis ar žino, jog tu mane mylėjai, jog tu mane da vis tebemyli?

— Jis viską žino... Jis jau pažinojo tamstą pirm pasimatant čionai... Ir šitas staigus mudviejų apleidimas yra ne kas kita, kaip tikrai noras įsitikinti, kaip daug jis gali manim pasitikėti, tikėti mano prižadėjimu tekėti už jo. Jis mąno, jog aš, tamstą pamačius, neišlaikysiu ir prie jo nebegrišiu... Bet jis apsiriko.

Aš taip nustebau, jog likau bestovįs kaip sustingęs.

— Bet sudiev,—metė ji man neatsigrįždama, ir aš pasijutau lyg pro vartus išmestas. Taip kartkartėmis buvau matęs, kaip yra metama šuniui duonos pluta, kuomet norima nuo jo pasiliuosuoti.

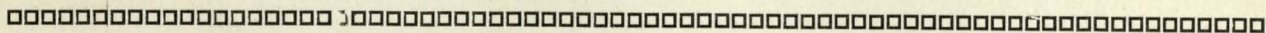
Ta pluta man buvo Katrutės "sudiev".

Aš vis dar stovėjau. Aš mačiau, kaip ji pribėgo prie savo sužadėtinio, kaip paėmė jį intymiai už rankos ir stipriai prie jo prisiglaudė, kaip jis paspaudė jos kitą ranką ir, prašvitęs, šypsodamas, pridėjo ją prie savo lūpų; mačiau kaip

jiedu paskui gyvai kalbėjosi, ir man rodėsi, lyg girdžiu jos pasakojimą apie visa, kas ką tik tarp mudviejų buvo atsitikę

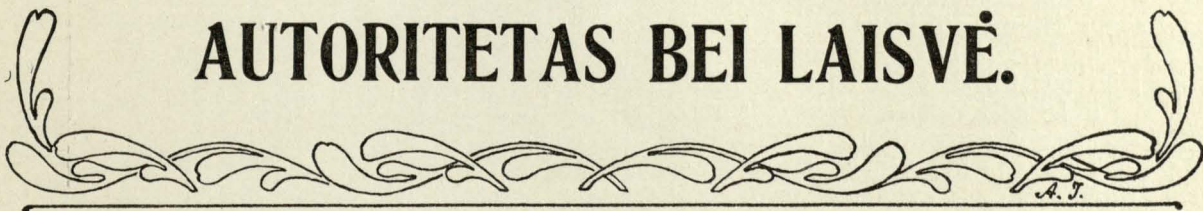
— Dieve mano! Ir kur aš dabar dingsiu?... Jis viską žino!... Ji jam viską išpasakojo! O, gėda, gėda!... nebus nė kur akių dėti... Ką aš padariau? Kam to reikėjo?... Kam reikėjo čia važiuoti, kam vėl susitikti, vėl taip susijaudinti, vėl nustoti ramumo, susigadinti dirksniai?... Ar tai atsilsis, ar tai dirksnių stiprinimas, ar tai taip jie gydomi?...

Strielna, rugpiūtis 1910 m.

Fr. V. Foerster'is

AUTORITETAS BEI LAISVĖ.

Individualizmas ir religijos autoritetas.

Keli žvilgsniai į individualinio proto kritiką.

Reta kas save tikrai tepažįsta ir kodėl taip yra. — Tikras realizmas ir tikras idealizmas niekuomet netilpsta viename žmoguje. Tik Kristaus asmenyje nyksta visos žinojimo kliūtys. — «Ar galite išgerti taurę, kurią aš esu pasiryžęs išgerti».

iršum minėtosios Šopenhauer'io pastabos ir mintys, pagalios, ne tik didžiai pamoko, paakindamos mus į mūsų pačių stovį ir norėdamos visai išliuosuoti mūsų išpavojingųjų iliuzijų, — jos taip-pat rimtina mūsų nuolaidumą tuo, kad nupiešia mūsų egocentrės nelaisvės priešakyje genialiųjų

sielų stovį, būtent iš atžvilgio į jų nepaprastą gyvenimo žinios gabumą. Kaip tik laikantis tokių aiškinimų būtų galima jauniems žmonėms praskinti naujas kelias į gilią religijos pagarbą, parodžius jiems, kaip ta galinga religijos genijaus siela pasiekė augščiausio išsiplėtojimo ir patvarumo. Tas indukcijos metodas *visai neatmeta antgaminių dalyku, jis apšviečia antgaminius dalykus* tik iš tos pusės, kuri šios galdynės žmonėms yra ypač prieinama. Šopenhauer'is vadina genijaus stovį pirmu-

čiausia "excentrinu", priešingu "egocentriniam". Genialiųjų žmonių protas, partekęs galingos dvasios energijos, nepasiduoda noro verguvei, bet silaiduoja iš organinio aš ingeidumo ir atsigręžia į visišką objektyvumą; tik taip ingijamas ištiesus "neinteresuotas" gyvenimo supratimas. Pirmuosius kūdikio metuos dar esą matyti panašaus atsidavimo objektyvajam pasauliui: tuomet dar budinti ana apvaizdos "pasaulio akis", kaip tai yra papiešęs Rafael'is; tuomet dar nėsančios paimtos gyvatos kovon dvasios pajėgos; kai-kuriems jaunikaičiams irgi esą dar to genialaus ekscentriteto, kurs paskui betgi daugelyje žmonių užleidžiąs vietą egocentrinei filisterijai: tada noras visai pavergiąs dvasią. "Todel", sako Šopenhauer'is, "tik labai nepaprasti, nuo normos nuėję žmonės, kurių pati rimtuma randas ne asmens bei praktikos, bet objektyvumo bei teorijos dalykuose, stengia supprasti daiktų ir pasaulio svārbumą ir šiaip ar taip ją pareikšti!" Visi genialieji žmonės sakosi, joguei jie regėjimo ir veiksmo valandoje buvę kaip ir išgrūdę iš savės ir iš paprastosios kasdienės sąmonės. Tik visiškai išsinėrus iš prigimtojo aš su visais jo apsiskaitymais, trukdymais ir siaurumais

tegalima esą objektyvai suprasti gyvenimo visumą; paprastame stovyje "tikslas" visados nusverias "pažvalgą". Tas laisvės stovis ant pamato milžiniško apgalėjimo ir atsidavimo dieviškam gyvenimui tapo didiesiems religijos atstovams lyg kokia nuolatinė dvasios konstitucija, kurios įstatymų siela nebeperžengia ir nebetrukdo, nes ji daugiau nebepakliūva paprastojon jausmo nelaisvėn. Gi tai ir yra tragingoji genijaus laimė. Dar Platonas sako: "Jei tie, kurie yra veizdėję tikrojon švieson, mirksėdami ir apraipę akis sugrįžta į tuos, kurie tik šešėlius teregi, tai jie esti išjuokiami ir kvailiais laikomi". Jų pasiuntinybė skaitoma "priešinga gyvenimui", kadangi ji nedera apčiumpamajai naudai. Kas ateina iš augštybės pats savęs išsigynęs, to mes niekad neapreprsime savo akių plotu! Pagalvokime ir tada paklauskime savęs, ar paprastas žmogus ištikro gali savo paties išvalga, be vadovo ir be šviesos iš augšto, permąnyti tiesas, kurios išžiūrimos tik iš tokios augštybės? Tuo mes prieiname ir į kitą konsekvenciją, vedamą iš paprastojo žmogaus egocentrinio asmens, kuri yra taip-pat labai svarbi individualinio proto kritikai: Mūsų žemažiūrumas ir įrizgimas savo pačių reikaluose ir geismuose nelemtu būdu irgi kliudo mums tikrai suprasti visą mūsų artimo padėjimą. Anaipol, nenusimanydami mes vis stengiamės kreipti tolyn savo akis nuo jo. Jei mes patys "darome" savo etiką, tai daug meliau rūpinamės kitų priedermėmis, negu savo atsakomybe. Gi tikrosios etikos esybė yra būtent ta, kad ji individualinių akių plotą papildo universaliniu ir daro visuotinę gyvenimo tvarką, privalomą atskiram žmogui. Į tą pažvalgos universalumą, į tą užuojautos toli pridėra, žinoma, ir viršum paminėtoji "ekscentrinė" sielos konstitucija. Bet vos stoja menkutis individumas vieton didžiosios įstatymų leidžiamosios pajėgos, kuri taria žodį iš prakilniųjų tradicijų, tuojau apkurtina tas galingasis "tau valia" aną "tau nevalia!"—ir tai delto, kad pasaulis, esamas už individumo aš ribų, nestovi prieš jo akis taip realingai, kad jis tam reikiama energija galėtų prasimušti savo paties pasaulin. Šopenhauer'is teisingai sako, jogei daugumai žmonių savieji reikalai taip ryškiai esą matyti, kaip aliejų dažais papieštieji paveikslai, tuo tarpu kitų reikalai jiems rodąsi lyg išblyškę kynų piešiniai be perspektyvų. Religingame ir genialingame "užsimiršimo" stovyje visai atžagariai esti. Taigi delto paprastas žmogus ir negali rasti augštosios gyvenimo išminties, priešingai, tik prasilavinusieji žmonės prakilniomis savo būtybės valandomis ją teregi ir duoda jai pavidalą: Tik iš tokios augštybės ateina visos tikrai universalinės ir liuosuojančios mintys, ir vien jos tederą įstatymams leisti, vien jos teduoda individumui visai kita ką, negu vieną jo paties godumo ir lepumo skardą.

Mes privalome gana ryškiai įsivaizdinti savo egocentrinę siaurumą, kad suprastume, jogei jis iškraipo sąskaitą visuomet mūsų naudai, samprotauojant apie etikos klausimus, bet ir išviso neduoda mums iš visųusių pažinti gyvenimo ir

žmonių ir tuo-pat neleidžia mūsų individualiniai išminčiai pakilti iš vaikiško stovio. "Kaip gaila, kad mano draugas Donglas", vieną kartą pasakė prezidentas Lincoln'as apie vieną verguvės šalininką, "yra taip sutvertas, kad nejučia tu botago smūgių, kurie krinta ant kito nugaros". Tik gaila, kad tokių "draugų" esama perdaug. Daugelis žmonių plokščiai-optimistiškai žiūri į gyvenimą tiesiog del to, kad jiems trūksta užuojautos, ar kad visai nenori matyti tamsios žmonių būties, idant tokie ispūdžiai netrūkdytų jiems skonėties gyvenimu ir lepinties estetika. Ir betgi sutinka visi išmintingieji su ta nuomone, jogei tik tas subręsta išminčiai, kurs be baimės yra žiūrėjęs gyvenimo kančiai akysna, kurs savo gyvenimo pažvalgoje yra isidėmėjęs ir lig-pat giliųjų priežasčių išnagrinėjęs tamsiąją būtybės šalį. "Nesigėrėk, nesigrožėk nei žvaigždėmis, nei saule, eik čia žemyn paskui manęs tamsos šalin!" — tais Goethės Oresto žodžiais būtų galima suukti ir visiems tiems, kurie šiandien paviršutiniu optimizmu norėtų nudėti visas tas tiesas, kurių pamatai yra tragingoji gyvenimo pažvalga. Tikrai visišalės gyvenimo pažvalgos negalima ingyti vienu šiokiuo-tokiuo protu, nes protavimo visuotinumą žmogaus dalykuose reikalauja genialingo meilės ir užuojautos vieko. Tik viena meilė daro mūsų protavimą visuotiną; tik pasigailėjimas moko mus žinoti. Savameilis žmogus visados siaurai galvoja, jis nestengia permąnyti kitų padėjimo ir vargo, visos jo mintys tegali būti jo angštos būties refleksas. Todel teisingai suprantama per viena "dangiška meilė" ir "dangiška išmintis". Ir tame inosios išminties ir tikrosios meilės sutapime yra ta priežastis, kodel tikrai meilingos moterys dažnai pasiekia pilniausios gyvenimo pažvalgos, tuo tarpu vyrai, kurie stovi mokslo augštybėse, dažnai visiškai nenuvokia pamatinių, žmogaus gyvenimui privalomųjų klausimų. Aisiminkime daugiau, kaip retai tesupranta laimingas nelaimingą, turtingas vargdienį, tas, kuriam sekasi, tą, kurs apleistas, sveikas ligoni, paprastas nepaprastą, kaip maža esti vyrų, kurie gali permąnyti žmonos padėjimą, ir kaip maža žmonių tesupranta vyro sielą! Daugelis žmonių nepajėgia suprasti net savo vaikų sielos, su kuriais juk yra vieno kraujo, su kuriais jie kasdien susitinka — ir visiems tiems duok problemas raizgyti ir jau susektąsias tiesas tikrinti, kurios reikalauja didžiausio įsigilino žmogaus gamton! Jei norime išsiaiškinti, kaip mes visiškai nepažįstame savo artimo, tai tik pamėginkime parašyti dramą, kurioje būtų gyvai papieštas bent vienas asmuo! Tas nesugebėjimas įsivaizdinti tragingojo gyvenimo yra tipingas pasaulio paveikslo vienašaliumi, kurio mes nestengiamė išsisaugoti, jei savim vienais atsidedame ir žiūrime tik savo siaurųjų reikalų ir patyrimų žvilgsniu. Kad ir vieną gyvenimo ir žmogaus pusę tepažįstame, bet vis delto drįstame teisti gyvenimo pažiūras, imtas iš visumos ir sudarytas iš visų gyvenimousių pažvalgos!

Ynas "liuosas protavimas" yra ne tai, kad pasiliuosuoja iš *kito* pažiūru, bet tai, kad atsilaiduoja

iš savo paties susiaurėjimo. Tik tame dvasios stovyje gali būti kalbos apie tikrai objektyvą protavimą. Ir niekas taip gerai nežymi pv. etikos-religijos srityje naujosios radikalų reforminės literatūros, kaip būtent ta žvilgio siauruma, kuri ten paverčiama net pasaulio pažiūra, stoka visumos aprėpimo, kurs išlygintų visus žmogaus gyvenimo būtinumus — egocentrinė filosofija!

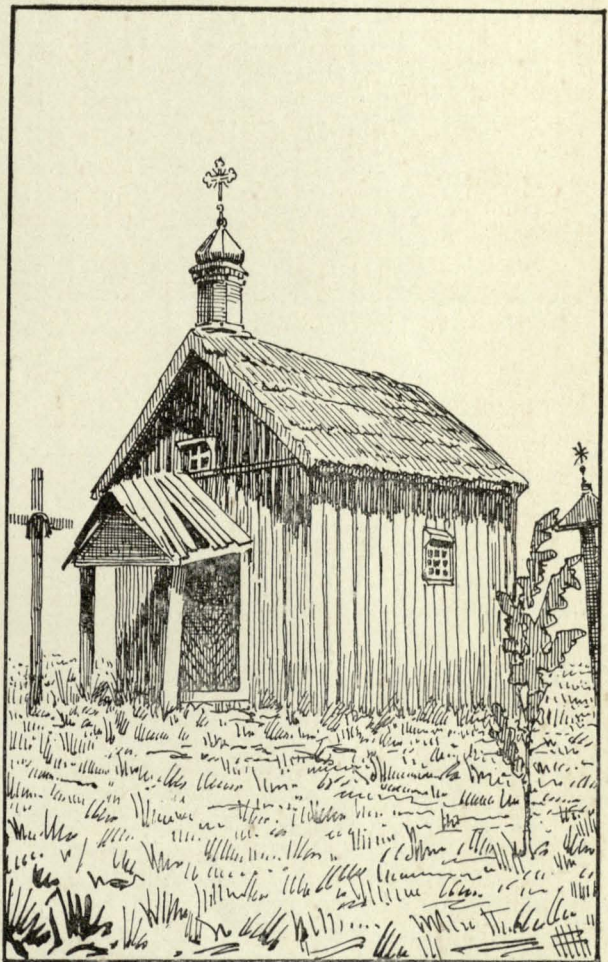
* * *

Viršum išdėtoji žmogaus egoizmo galia, jo paprastas savim įsimylėjimas, jo ingeidumas ir gašlumas begalo trukdo jo protą ir neduoda jam prisiderinti į labai svarbią, kiekvienai išminčiai privalomą sąlygą: neduoda pažinti paties savęs.

Bet kokia daugybė pamatininių nuomonių pareina stačiai iš nuodugnaus paties savęs pažinimo! Nepažinęs paties savęs, visai nepermanysi religijos — nes būtent religija yra pats gilusis atsakymas į pamatinius žmogaus būtybės klausimus. Neištyrus žmogaus prigimties, negali būti nei rimtos etikos. Ir išviso kiekvienas inas, sveikas realizmas pridera nuo drąsaus paties savęs pažinimo. Šios galdynės proto klajojimas, visų-pirma didžiavimasis vienos prigimties tikyba, kuri yra tieką naujųjų paklaidų priežastis, — visa tat pareina iš to, kad naujasis žmogus menkai tepažįsta patį save: ji atitraukė nuo to paprastojo tikros ir gausios šviesos šaltinio paviršutinė knygu kultūra. Taip tad šios galdynės knygoose esti pilna nesąmonių ir privedžiojimų, kurie tuoju sudulėtų, jei nors truputį giliau žvilgterėtų savo paties širdin. Seniau daug geriau, negu dabar, nusimanyta, jogei paties savęs pažinimas yra be galo svarbus kiekvienam rimtam žmogaus gyvenimo apmąstymui. Žmonės bėgdavo atsiskyrę nuo kitų tyrumon — taip darydavę visi didžiosios gyvenimo išminties skelbėjai — ne vien tam, kad arčiau sutaptų su Dievu, bet kad visų-pirma nuodugnai išmėgintų savo pačių aš. Taigi ir Platonas sako, jogei anie senybės žmonės, kurie tikėdavo girdėję Dievo balsą šventiesiems Dodonos ažuolams šlamant, buvę išmintingesni už visus kitus. Įsirausę pačion gilumon savo sąmonės, toli nuo pasaulio gėrybių ir tuščiosios garbės trenksmo, — tik ten išvysime save ant tvirto pamato, tik ten išgirsime Dievo balsą, tik ten mums visa aiškiai bus regėti ir tuščiai nebesivaidis!

Tečiau kodėl gi tas iš pažiūros taip prastas ir imanomas būdas gyvenimui iširti yra betgi visų-sunkiausias? Priežastis yra būtent ta, kad visos žemosios galybės, kurios yra mumyse: tuštumas, gobšumas, nerimtumai, ingeidumas, vangumas (Bequemlichkeit) griežtai priešginauja tam ištyrimui. Žvilgterėjęs savo paties sielon, pamatysi tiek nemalonių dalykų, kad atsimįsi Paskalio žodžius, kurs teisingai pasakė, jogei daugiausia žmonių darbo ir pramogų pareiną tam, kad išsisuktų nuo savo pačių pažinties. Norėjimas savo paties garbės greta "alkio ir meilės" yra tikrai stipriausia žmogaus kurstamoji priežastis — bet kiekvienas

norėtų pasiekti tos savo garbės kuo-pigiausiai: ne gilindamasis pats savin, ne atgaila ir atsivertimu, bet pats save apgaudinėdamas ir merkdamas akis nuo savo paties kliaudžių. Rasit niekur neturi taip aiškiai pažabojęs noras proto, kaip mūsų nuomonėje apie save, niekur neatsitinka tiek daug apgaulių, nuslėpimų ir klatingumo, kaip būtent čia. Kiek daug mūsų vadinamųjų gerųjų darbų esti kilusių iš tuštybės arba išskaitymo, kiek "pastovumo" ir "įsitikėjimo" esti iš tinginio ir žmonių bailės arba iš nebuvimio progos nuodėmei! Kas nori sužinoti ir pasistebėti, kokia nelemta galybė mūsų viduje neleidžia mums inu vardu pavadinti

tikrųjų mūsų darbų-darbėlių motyvų, tas tepamėginie bent vieną dienelę pasidaryti apyskaitą, kas esti paslėpta už jo žodžių arba darbų. Ir dar tepaskaito pv. Augustino išpažintį ir tepamato, kaip ten visiškai nėsama pasiskaistinio, kaip jo nė trupučio nesirūpinama parodyti save geresnį, negu jis yra, kaip jo spindėte spindima tiesoje ir pavedama šviesai visa, kas jame buvo dar dėmėta: tuomet supras, ką mes mename, sakydami, jogei yra žmogaus gyvatos klausimuose didžiausio kompetencijos pirmenybės skirtumo!

Vienu veizdėjimu ir mąstymu nėsti pasiekiamas pats gilusis savęs pažinimas, jam reikia daug

smarkių bandymų: "Norint suprasti žmogaus prigimties netikumo mokslas" sako Augustinas, "reikia būti pačiam smarkiai kovojusiam su savo geiduliais". Pedagogikos yra pripažintas principas: Negalima vienu žiūrėjimu permąstyti daiktų, tik pačiam dorojant jie tegalima tikrai suprasti. Taigi ir mes save pažįstame tik patys dorodamies. Kas stengiasi išdildyti iš savęs nors vieną menkutę ydą, tas gali pažinti iš to žmogų daugiau, kaip iš tūkstančio knygų.

Pakaktų visų čia paminėtų paprastųjų gyvenimo pastebėjimų ir paties savęs patyrimo faktų, kurie yra neparginami ir kuriuos kiekvienas gali kasdien patikrinti, — jų vienu pakaktų nutremti naujam individualizmui, *jei* būtent tas savim įsitikėjęs individualizmas nevauduotų savo gyvatos tuo, ko jam trūksta, tariant savęs pažinimo stoka.

Antrą svarbią kliūtį, trukdančią pažinti save ir žmones, jau Paskalis nurodo: Kas nebeturįs jokio santykio su Dievu, kam nėra Kristumi atidarytas augštasis gyvenimas, kas visa statąs tik šiame pasaulyje, — tam esą gangreit negalima regėti šio pasaulio taip, kaip jis ištikrųjų yra, tas *negalīs* kęsties ta tikrėnybe, jis privalās jį dailinti ir dangstyti, privalās prasimanyti iliuzijų apie save ir apie kitus, kad jo akys nebematytų skundo tikrojo žmogaus. Todėl ir esti taip, kad religijos nuopuolio laikais utopijos, iliuzijos ir kitos pasakos apie žmogaus ir visuomenės "evoliuciją" užima amžiną jo gyvenimo tikybės vietą ir išplėšia žmogui sveiką tikrėnybės nuovoką.

Ragindami sekti paprasčiausiąjį gyvenimą, viršum stengėmės išrodyti, kaip maža teder vidutinis žmogus pildyti svarbiausioms rimtos gyvenimo pažinties ir gyvenimo išminties sąlygoms: arti susisiekti su veikiamosiomis gyvenimo pajėgomis ir vis dėlto vaduoti savo dvasią iš gyvenimo sparo (Antrieb) ir išpūdžių; stingriai (intensiv) savim gyventi ir betgi atsilaukyti savo reikmenėms ir išsigeidimams.

Tuomiel susitinkame su dvejopais vienašaliais žmonėmis: Idealistais be gyvenimo nuovokos ir realistais be vidaus laisvės ir apžvalgos. Goethė yra abu tipu nupiešęs savo "Žmonijos ribose": "Jeigu jis pakįla augštyn ir savo viršūgalviu siekia žvaigždžių, tai jo nepratę padai niekur žemės neliečia, jį mēto ir vėto debesys bei vėjai. Jeigu jis drūtomis kojomis stovi stangus ant kietai pagrįstų žemės pamatų, tai jis nestengia susilyginti nė su ažuolu arba vyno medžiu". Abu tipu yra lygiai pavojingu gyvenimo vadovu. Vienas stato mums tikrai augštus idealus — bet kadangi nepažįsta žmogaus prigimties demoningumo, tai pripildo mus iliuzijų apie mus ir apie kitus, ir mes nerandame *apgriebiama kelio į idealą*, gyvenimo kliūtis laikome per menkas, nepastoviais siekimais gaišiname savo gyvatą ir neapčiumpame tikrųjų piktenybės šaknų. Toks netikęs vadovas yra Emerson'as*), šiaip jau prakilnus ir puikus žmogus, bet

rašytojas be kraujo ir be ašarų, galvočius, kurs negali pakenkti tiems, kurie iš augšto turi gyvenimo tiesos, kurs tečiau suklydįs kiekvieną, išsirikusį jį vyriausiu vadovu. Visai kitoki realistai; jiems negalima prikišti, kad neišmaną tamsiosios gyvenimo pusės — bet jie nestengia pasiliuosuoti iš savo vienašalių išpūdžių: Jie ne apgalėtojai.

Žmogaus santykiyje su žmogumi ypač aiškiai pasirodo abu čia nupieštu tipu. Gyvenime randame dagių žmogaus mylėtojų, tečiau jų meilės dagumas toks, kad neišmanydami, kaip tas žmogus yra įmizgęs savo menkniekiuose, kaip jis nepastovus ir geidulingas, jie paspiria savo viltis ir sumanymus visuomet iliuzijomis. Antra vertus, sutinkame ir tokių, kurie kiaurai pažįsta žmogų, bet per tą pažintį yra nustokę ir žmogaus meilės. Imkim kad ir tokį galvočių, kaip Šopenhauer'is: Kaip aiškiai jis mato visą egoizmo ir tuštumo galią žmogaus siekimuose, kaip jis verte perveria akimis jo vidaus šaltumą, paslėptą už kiekvieno žodžio — bet kaip karčiai jis atsiteisia tiems visiems išpūdžiams! "Ynas nedorėlių gaujos sąnarys" — vadiną jis paprastą žmogų, jo žodžiai tiesiog yra primirkę neapykantos ir pasibiaurėjimo, matai, jogei visas apmaude pasinėręs. Ir nieko ištikrųjų nėra sunkiau, kaip išverti meilėje, kada dingsta visos iliuzijos ir vieni užsivilimai bepalieka. Nieko nėra sunkiau, kaip nepapirkčiai pažinti žmogus ir tuo pačiu žygiu jis mylėti. Kas išmano visą to uždavinio sunkenybę, tas gali suprasti, jogei taip padaryti įstengia tik "Dievas bei žmogus".

Taip tad viso gyvenimo žinia tiesiog veda mus į Kristų. Jo asmenyje randame tobulingiausiai išpildytas visas sąlygas, kurias gyvenimo problema, sulig savo giliausios prigimties, deda tai pažinčiai. Kristus visas dvasia gyvena ir betgi nėra toks idealistas, kurs apsirinka žmonėmis ir steigia savo šalį ant iliuzijų: jis žino būsiąs išduotas, žino jo užsigįsiant ir nuvesiant myriopi, negali jo apvilti Hosiannah, jis ligi galo iškenčia apleidimo kančią — ir vis dėlto skiriasi atlydos ir palaimos žodžiais. Lengva išverti meilėje tik tokiam idealistui, kurs niekad nesijunta ištiesęs esąs aleistas ir išduotas; juk jis visiškai nežino ir nenusimano, kaip dauguma žmonių griežtai yra priešinga augščiausiajai tiesai, — beje, jam ir ne galvoj tas dagusis gyvenimo klausimas! Anaipol, realusis žmogaus žinovas yč nesikliauja žmonėmis, bet, įrizgęs "žmogiškan, perdaug žmogiškan tarpan", jis nestengia pakilti į aną augštąją meilę, kuri visa regi ir vis dėlto tokia-pat pasilieka. Abu tuo vienašaliu pažiūros žvilgsniu neįveikia išrišti vyriausiųjų žmogaus gyvenimo problemų: Gi *turiu*, sako, gyventi su žmonėmis, esu daugybe santykių su jais

teologijos mokslą tapo kunigu tame mieste. Nesutikęs su puritanų bažnyčios mokslu, turėjo danginties Anglijon. Čia pasižino su J. Karleliu ir didžioj santarvėj gyveno su juo. Paskui grįžo Amerikon ir įsigyveno Konkordoje arti Bostono; ten parašė veikalą "Nature", kuriame laiko gamtą tik dvasios simbolu ir paraiška. Netrukus jis tapo transcendentinės srovės vadu, kuri stengės dvasia padorinti gyvenimą. Em. labai stoji už negru laisvę. Mirė 1882 m. Vertėjo paaiškinimas.

*) Emersonas žymus Amerikos galyočius ir poetas, gimęs 1803 m. Bostone uolių puritanų šeimoje. Išėjęs

sumizgęs—kas vien tepažįsta žmones, bet jų nemylti, tas tiek-pat tедера gyvenimo uždaviniams, kiek ir tas, kurio žmonių meilė pagrįsta iliuzijomis. Tik Kristus išmoko, kaip visa išrišti. Taip tad paprasčiausias "indukcijos" metodas visai be prievartos ir betgi "verstinai" stačiai priveda mus į augščiausiąjį Kristaus autoritetą.

"Theologia deutsch" kalba apie dvi Kristaus aki: viena veizdi toli amžinumon, antra kiaurai perveria ligi dugno šį gyvenimą. "Kadangi jis pats nuo pagundų kentėjo, tai jis gali padėti tiems, kurie yra gundomi"—tie Hebrajaus rašto žodžiai vaizdingai nurodo realinę išvaduotojo pusę: jis pažišta visas gundytojo šalis, neužleizdamas jam nė trupučio valdžios savo sieloje! Mokslas apie prikaltąjį prie kryžiaus Dievą sunku buvo permąnyti pagonų filosofams, delto kad jie kalbėjo tik iš atitrauktos augštybės, tuo tarpu kristianizmo Dievybė praeina per kančią ir panieką, kad pavaidintų kūno bei silpnybės pasaulyje dvasios augštenybę. To "tapimo žmogumi" trūksta it vienai plikai filosofijai bei etikai, todėl ten niekadoms ir neaprepiamas visas gyvasis žmonijos problėmų turinys, tos problėmos, taip sakant, esti matomos tik iš tolo. Eiti per Golgothą—vadinasi ne vien kentėti, bet vadinasi išgyventi ir iškentėti visą žmogaus priešingumą Dievui ir vis delto neapleisti nei Dievo nei žmogaus, imties visą žmonijos kančią bei kaltybę ir vis delto įveikti giliausias visos kaltybės ir visos kančios priežastis. Tik tas, kurs tuo būdu yra skradžiai gyvenimo perėjęs ir vis delto apgalėjęs pasaulį, tik tas galėjo duoti mums mokslą, kurs sutinka su tikrąja būtybe ir tuo pačiu žygiu rodo stovį ant tos būtybės. Mūsų naujosios srovės šalininkai, kurie nori iškilti viršum Kristaus gyvųjų ir mirusių teistų, teatsimena Kristaus žodį, Zebedejaus sūnams pasakytą, kai jų motina prašė, kad jis savo karalijoje leistų jiems atsisėsti šalia jo: "*Galite išgerti tą taure, kurią aš esu pasi-ryžęs gerti?*". (Bus daugiau).

AMERIKOS LIETUVIŲ SEIMAI.

Gegužės mėnesio galas ir birželio mėn. pradžia Amerikos lietuviams buvo dideliai svarbi, nes tai buvo didžiausių Amerikos lietuvių organizacijų seimų, arba kaip mes gal pasakytume — visuotinių suvažiavimų metas. Gegužės 24—30 d. d. n. kal. Waterbury'je buvo Susivienijimo Lietuvių Amerikoje 28-tas seimas. Tuo-pat metu tarėsi ir Tėvynės Mylėtojų Draugija. Birželio 2, 3 ir 4 d. taip-pat Waterbury'je buvo trečias didžiausias Amerikos lietuvių organizacijos Susivienijimo Lietuvių Rymo Katalikų Amerikoje 29-tas seimas. Šios trys didžiausios organizacijos daug sveria Amerikos lietuvių gyvenime, delto negalima nutylėti nepaminėjus jų darbavimosi ir jų seimų nutarimų.

28-tas S. L. A. seimas buvo nuo gegužės 24 lig 30 d. Waterbury'o mieste. Dalyvavo apie pussekmos dešimties kuopų delegatų. Seimui prasidėjus, suvažiavusių lietuvių delegatų sveikinti buvo atėjęs Waterbury'o miesto ir Jungtinių Valstijų valstybės atstovas. Kuopų delegatai turėjo atsivežę ir pristatę seimui daugybę įvairių pageidavimų. Daugelis kuopų, kurios negalėjo delegatų atsiųsti, surašiusios pageidavimus raštu, atsiuntė juos seimui paštu. Vyriausis seimo darbas ir buvo prižiūrėti ir patvirtinti organizacijos darbavimosi praėjusiais metais ir, apsvąrsčius kuopų pageidavimus ir centralinės, taip vadinamos pildomosios, tarybos pasiūlymus, įvesti tam tikras atmainas ir reformas tolimesniam laikui.

Svarbiausi seimo nutarimai bus šie:

Steigti Prieglaudos Namus. Šis klausimas Amerikos lietuvių tarpe senai jau buvo svarstomas. Seimas išrinko tam tikrą komisiją, kuriai pavedė išdirbti planą, kaip tokiuos namus pastatyti, kaip pastačius išlaikyti, kaip surinkti reikalingą kapitalą. Komisija turės rūpintis aiškinti ir platinti Amerikos lietuvių visuomenėje namų reikalingumo idėją, agituoti del jų visokiais dorais būdais. Svarstant Prieglaudos Namų klausimą, T. Astrauskis pranešė seimui, jog jis esąs jau nuo kelių žmonių girdėjęs, kad jie paaukotų visą savo turtą, jei tik susivienijimas įsteigtų tokiuos namus.

Labai svarbus yra seimo nutarimas apie imigrantų šelpimą. Lietuviai, nukeliauvę į Ameriką, turi patys savimi rūpintis. Nemokėdami kalbos yra visaip naudojami ir varginami. Gerai dar, jeigu kuris turi seniau Amerikoje esančių giminių arba pažįstamų. Bet ir tada ne visiems imigranto vargams galas. Vienas žmogus negali žinoti visų, arba bent daugumos, Amerikos darbo sąlygų. Jam tik maž-daug žinoma ta vieta, kur jis pats gyvena. Tikrai bendra organizacija, turėdama savo namus ar biurą, gali tinkamiau tą reikalą atlikti.

Susivienijimas Lietuvių Amerikoje, būdamas viena iš didžiausių Amerikos lietuvių organizacijų, ėmė tuo dalyku rūpintis. Seimas imigrantų

šelpimo reikalui paskyrė 250 dolerių ir išrinko tam tikrą komisiją. Buvo išrinkti delegatai į Susivienijimo Liet. Rymo-Kat. Amerikoje seimą ir šios organizacijos kviesti į bendrą darbą. S. L. R. K. A. sumanymui karštai pritarė ir taip-pat paskyrė 250 dol. Išrinktoji komisija turės pakviesti į tą darbą ir kitas didžiąsias Amerikos lietuvių organizacijas, pašalpos draugijas, jų sąjungas ir t.t. Turint didesnę kapitalą galima bus turėti savo namai ir biuras, galima bus duoti garantijos vyriausybei ir tik tada tegalima bus turėti savo atstovas Ellis Island'o saloje, kurioje imigrantai yra laipinami iš laivo ir kontroliuojami.

Susivienijimas šelpdavo mokslus einančią jaunuomenę, bet ne tiesiog, o per "Aušrą", "Paramą" ir "Valparaiso universiteto lietuvių draugiją". Šelpiamieji retas, geriau sakant — nieks, negrąžindavo gautosios pašalpos. Susivienijimas, norėdamas geriau sutvarkyti jaunuomenės šelpimo darbą, sumanė steigti tam tikrą fondą. Seimas sumanymą patvirtino. Bus šelpiami susivienijimo nariai-moksleiviai arba neturtingų narių vaikai, einą augtuosius mokslus. Dabar tame Stipendijų Fonde jau yra 176 doleriai. Susivienijimas tikisi, kad kuopos ir patys moksleiviai noriai šelps jį.

Keliolika Susivienijimo kuopų tarp kitų reikalavimų indėjo reikalavimą steigti Kankinių Šelpimo fondą. Seimas tam reikalavimui pritarė, ir prie Susivienijimo toks fondas tapo įsteigtas. Dabar jame yra jau 164 dol. 85 cent.

Taip-pat seimas, pritardamas kai-kurių kuopų reikalavimui, nutarė rinkti rezoliucijas, kuriose būtų reikalaujama duoti Lietuvai autonomiją, arba bent savivaldybę. Rezoliucijos būsiančios siunčiamos Rusijos Valstybės Dūmai.

Susivienijimo organu Seimas nutarė palikti "Tėvynę"; kartu nutarė nuo liepos mėnesio pradžios ją antratiek padidinti.

Susivienijimo garbės nariais seimas išrinko d-rą J. Basanavičių ir d-rą J. Šliupą.

Tautos centus paskirstė taip: Našlių ir našlaičių fondui 165 dol., Prieglaudos namų fondui 100 dol., imigrantų šelpimo reikalams 250 dol., S. L. A. Stipendijų fondui 150 doler., Tautos namams Vilniuje 100 dol., kankiniams 100 dol., Vištaliaus vardo pašalp. 60 dol., S. L. A. knygų leidimo literatūros fondui, Liet. Inform. Biurui 50 dol., Jovaro ūkiui 27 dol., "Litwa'i" 25 dol. Viso labo visokiems visuomenės reikalams, pridėjus ir seimui atsiųstas aukas, Susivien. Liet. Amer. išdalijo 1.310 dol. 32 c.

Kitais metais seimas bus Pittsburgh'e, Pa.

29-tas Susiv. Liet. R.-Kat. Amerikoje Seimas buvo Waterbury'je birželio 2, 3 ir 4 dienomis. Pradėjus jam, buvo patikrinami kuopų delegatų ingaliojimai. Nemaža ginčų kilo dėl 3-jų kuopų delegatų: 1) viena Waterbury'o kuopa išrinkusi daugiau delegatų, negu reikia, 2) Shenandoah'io kuopa išrinko delegatą savo pirmininką Dundzilą, kurs vedas bylą su vyskupu dėl parapijos turtų. Susivienijimo dvasinis vadovas kun. Dumčius nurodė jį esant bažnyčios priešinininku ir suspendavo jo

ingaliojimą. Kilus ginčų, klausimas buvo atiduotas komisijai, kuri Dundzilos mandatą atmetė; 3) iš 101-mosios Čikagos kuopos pasirodė du delegatų: kun. P. Kemešis ir Pileckis, tuo tarpu kad kuopa tegali turėti tiktai 1 delegatą. Po gana ilgų ir gana šiurkščių ginčų Pileckis buvo pašalintas, o kun. Kemešis paliktas.

Išrinkus ir sutvarkius seimo prezidijumą, centro valdyba davė savo apyskaitas, daugiausia žodžiu, o ne raštu. Kai-kurie nedrąsiai pastebėjo, kad bent kasininkas turėtų savo apyskaitą surašyti. Tiktai Susivienijimo sekretorius bendrą Susivienijimo apyskaitą paskaitė iš rašto.

Praejusiais metais susidarė 14 naujų kuopų su 366 nariais. Į senąsias kuopas įsirašė 1.300 didelių ir 230 vaikų. Išviso per metus naujų narių prisidėjo 1896. Kartu su senaisiais Susivienijime dabar yra 8.740 narių. Pinigų Susivienijimas per metus suėmęs 20.221 dol. 77 cent., išleidęs 13.579 dol. 40 cent. Pridėjus procentus už senąjį kapitalą, kasoje pinigų atlikę, 7.539 dol. 74 cent. Išviso dabar kasoje esą 45.557 dol. 29 c.

Pernai metų seimas buvo pavedęs tam tikrai komisijai išspauzdinti Gabrio knygą apie Orodinės uniją, kurią jis yra atidavęs Susivienijimui. Buvo įsakyta paskelbti Amerikos ir Europos laikraščiuose atsišaukimą, klausiant spauzdinimo kainos, ir išspauzdinti 10.000 egzempliorių. Komisija atsišaukimą išspauzdinusi tik kai-kuriuose Amerikos laikraščiuose. Pigiausiai apsiėmė spauzdinti "Žvaidės" spaustuvė: už 239 dol. 7.000 egzem. Jau esanti padaryta sutartis. Ta kaina tegalima būsią spauzdinti tik ant prasto poperio, tokio-pat, kaip "Žvaidės" laikraščio. Seimas, matydamas, kad sutartis jau padaryta, patvirtino ją, tiktai įsakė spauzdinti ne 7.000, o 10.000 egz.

Tautos centus, kurių buvo susirinkę 742 dol. 85 cent., seimas taip paskirstė. Žinomo Amerikos lietuvių veikėjo kun. Staniukyno 25 metų kungavimo sukaktuvėms paminėti ir pagerbti seimas paskyrė šv. Kazimiero seserų vienuolyno reikalams 200 dol. Toliau 100 dol. paskyrė lietuvių kolegijos reikalams ir 50 d. L. R. K. Mokslo Susivien. lškėlus Kairiūkščių sumanymą: 100=100.000, seimas jam pritarė, prižadėdamas paremti jį 6-mis šimtinėmis, kiekvienai draugijai: "Rytui", "Saulėi" ir "Žiburiui" po 200 rub. Imigrantų šelpimo reikalams seimas paskyrė 250 dol. ir L. S. A. delegatų Balučio ir Povilaikos kviečiamas išrinko 3 žmones į bendrą tų reikalų komitetą. Likusieji tautos centai buvo taip paskirstyti: 25 dol. Liet. Inform. Biurui Paryžiuje, 25 dol. Lietuv. R.-Katal. Vargonininkų Sąjungai M. Petrauskio "Šventajai Nakčiai" išleisti. Tam reikalui susirinkusieji sumetė dar 70 dol. nuo savęs. 25 dol. kun. Kaupo raštams išleisti ir 67 dol. Susivienijimo stipendijų fondui.

Seimas, apsvarstęs, jog Susivienijimui reikalingas yra pastovus centras, kur būtų centro knygynas, arkyvas, kancelerija ir kitos įstaigos, nutarė statydinti sau namus New-York'e arba Brooklyn'e, nes tie miestai yra centras kolonijū, ku-

riose gyvena apie du trečdaliu visų Amerikos lietuvių. Išrinktai 5 žmonių komisijai seimas įsakė parinkti patogią vietą ir namus ne vėliau, kaip lig ateinančių Naujų Metų, o radus, jų fotografiją ir pirkimo sąlygas tuojau išsiuntinėti kuopoms, kad jos galėtų apsvarstyti ir balsuoti. Jei kuopų dauguma balsavimu pritarė pirkimui, tai neatidėliojant ir pirkti.

Iškėlus klausimą įregistruoti Susivienijimą višose valstybėse, mažne visi vienu balsu jam pritarė. Kilo klausimas, kaip tai lengviau ir geriau padarius. Besvārstant jį, daug kas patarė, jogei geriausiai būsią, jei kuopų delegatai susivažiavę atskirais rajonais pasitartų tuo reikalu. Tada iškilo rajonų organizavimo klausimas, kuriam seimas vienu balsu pritarė. Tokių rajonų arba apygardų nužiūrėta esą 10: Čikagos, Cleveland'o, Pittsburgh'o, Wilkes-Barre'o, Filadelfijos, Brooklyn'o su New-York'u, New Jersey'o, Waterbury'o, Bostono ir Baltimore's.

Susivienijime kilo reikalavimas steigti ligos kasą. Padarius anketą, reikalavimui pritarė iš 150 kuopų 102 kuopi ir tik 3 kuopos atsirado priešingos. Buvo gana daug ginčų, kaip tą kasą sutvarkius. Galų gale seimas nutarė steigti kasą keturių skyrių:

I skyr. mokės mėnesiui 25 c. ir gaus pašalpos per savaitę 3 dol. 50 cent.

II sk. mok. mėn. 50 c. ir gaus paš. per savaitę 7 dol.

III skyr. mokės mėn. 75 c. ir gaus paš. per sav. 10 dol.

IV sk. mok. mėn. 1 dol. ir gaus pašalpos per savaitę 14 dol. Seimas tokį ligos kasos sutvarkymo projektą patvirtino.

Centro sekretoriui seimas nutarė mokėti po 75 dol. mėnesiui, o įsteigus ligos kasą, kada sekretoriui atsiras daug daugiau darbo, mokėti jau po 100 dol. mėnesiui.

Susivienijimo organais siūlėsi "Draugas" ir "Katalikas". Buvo nemaža agitacijos iš vieno ir antrų pusės. Pagaliaus seimas susivienijimo organu pasirinko "Draugą" Nariai gaus jį už 75 cen-

tus. Užsisakyti paliktas liuosas noras, vadinas, jeigu kas susivienijimo narių nenorės, galės ir neturėti "Draugo".

Kitais metais seimas nutarta šaukti Scranton'e, Pa.

6-tas Tėvyn. Mylėt. Dr-jos seimas buvo Waterbury'je. Jame dalyvavo 27 delegatai.

Draugijoje turto esą 2,422.38 dol.: dienos reikalams 1,346.57 d. ir geležinio kapitalo 1,075.81 dol. Draugija turinti 85 kuopas, kuriose esą 1963 nariai.

Literatūros komitetas pranešė, jog turįs keilius rankraščius, būtent: Duonelaičio raštus, Strazdelio raštus, M. Grigonies vertimą: "Širdis", L. Tolstojaus: "Didžiųjų vyrų mintys kiekvienai dienai". Kadangi Duonelaičio raštus išleido Vilniaus M. Piaseckaitės-Šlapelienės knygynas, nutarta jų jau nebeleisti. Strazdelio raštai jau ruošiami spauzdinti. Turi būti, netrukus pradėsią spauzdinti ir "Širdį". Tolstojaus gi "Didžiųjų vyrų mintys" kol kas liksiančios nespauzdintos.

J. Gabrys pasiūlė draugijai išleisti 33 tomu didumo enciklopediją, vardu "Populārė praktiška enciklopedija arba T. M. D. universitatė". Joje turėtų būti šie skyriai: matematikos mokslai, istorijos mokslai, kalbų ir literatūrų mokslai, ekonominiai ir socialiniai mokslai, prekybos mokslai, dailės mokslai, kūno auklėjimas. Enciklopedijai išleisti reikėtų 38,000 dol. J. Gabrio nuomone, ji galima būtų išleisti per penkerius metus: 1915 met. išleitu 2 tomu, 1916—4 t., 1917—5, 1918—6, 1919—7 ir 1920—9 tomiai. Del enciklopedijos leidimo seimas nieko nenutarė.

Nutarata išleisti Dijonizo Poškos ir ankstybieji Šerno raštai ir T. M. D. knygų katalogas.

Valdybon išrinkti: pirmininku D. A. Žimantas, vice-pirmininku d-ras A. K. Rutkauskas, sekretorium J. Žemantauskas, išdininku A. Povilaika, izdo globėjais: Balnis ir Želvis, knyginininku J. Damijonaitis. Literatūros komitetan išrinkti: B. K. Balutis, J. O. Širvydas ir V. K. Račkauskas.

T. M. D. organu palikta "Vienybė Lietuvn."

TRAKAI.

GALVĖS EŽERO SALŲ VARDAI.

Belankant Trakus š. m. gegužės 26 d. iš tenykščio gyventojų teko sužinoti, jog Trakų ežere esą apie 35 salas (sako dar daugiau esą, bet mažos, neturinčios vardų). Nežiūrint to, kad mano vadovas buvo sulenkintas, nebemokąs lietuviškai, ežero salas papasakojo šiais lietuviškais vardais:

1) *Bažnytėlė*, pirmoji sala, plaukiant iš miesto sodo griuvėsių salon ("Papilėn"). Vidury salos, prieš keliolika metų, archeologų draugija (rodos, iš Peterburgo), betyrinėdama šią salą, pastatė ru-

la gana didelė. Iš jos buvęs plūduriuojąs tiltas "Papilės" salon. Šulai dar matomi abiejų salų krantuose.

3) *Papilė*, kurioje yra pilies, jos bokštų ir rūmų griuvėsiai.

4) *Viduriai* I.

5) » II.

6) » III. Jos dabar nieku ypatingu nėra žymios, tik antroji Vidurių sala yra akmenimis grįsta.

7) *Raudzieniai*.

8) *Ūžuolka* (bene Ažuolka?).

9) *Perkus*.

10) *Panendré*.

11) *Liepinė*.

12) *Sausaragiai*.

13) *Pirciasalė*.

14) *Storiečiai*.

15) *Vainė*.

16) *Myžnė*.

17) *Bernelė*.

18) *Lazdinė*.

19) *Boreikė*.

20) *Plytnyčia*.

21) *Paberžė*.

22) *Karyklė*.

23) *Vilkašakiai*.

24) *Pagalė*.

Naujai pramintos šiais vardais:

1) *Jerzosianka*.

2) *Bazyļjanka*.

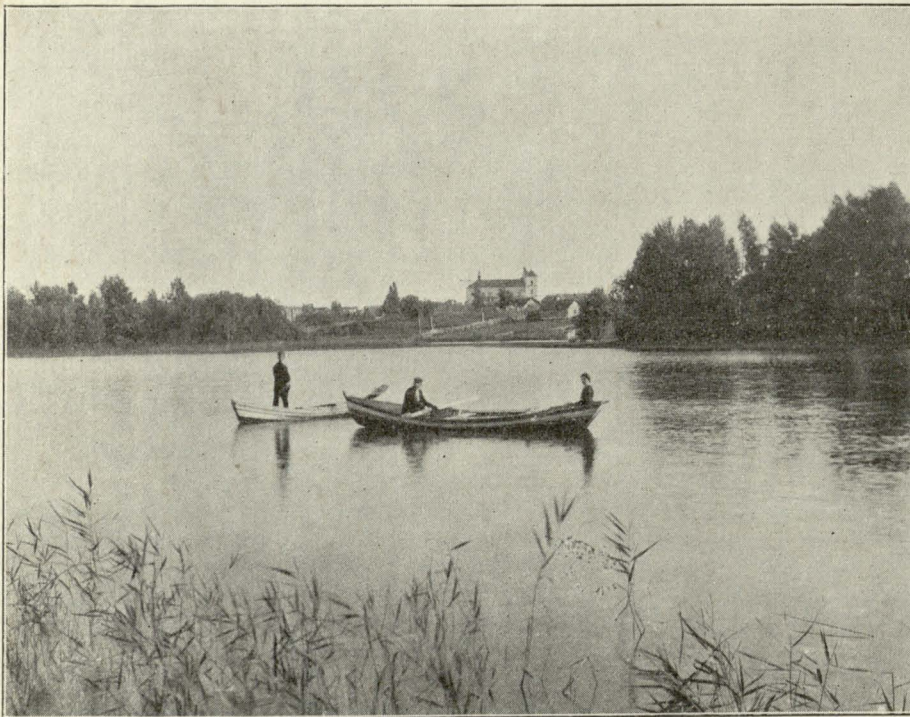
3) *Žvir*.

Mažutės salos, kurių yra bent kelios, kaip jau minėjau, savo vardų neturinčios. **J. Strazdas.**

Trakų apylinkės jau senai yra tiek sulenkintos,

kad ir senieji žmonės retas bemoka lietuviškai. Tik pačiuose Trakuose vežėjai ir laivininkai jau yra kiek pripratę prie lietuvių kalbos, nes iš Vilniaus į Trakus dažnai važiuoja lietuvių ekskursantų, o ir pačios Trakų apskrities gyventojai, toliau nuo miesto jau gretimose parapijose gyvenantieji, yra grynai lietuviai, lietuviškai tebekalbą. Tačiau, šis faktas, kad ir sulenkėję vietų vardus tebesako lietuviškai, rodo, kad ne taip jau dideliai senai aplink Trakus žmonės lietuviškai tebekalbėjo. Kad tuos vardus iš žmonių lūpų surašytų koks kalbininkas, žinoma, būtų kur kas geriau ir teisingiau, nes šiaip jau žmogus, berašydamas šiaip ar taip vis delto svetima kalba kalbančių žmonių kraipomus vardus, gali nenugirsti ir apsirikti.

L. N.

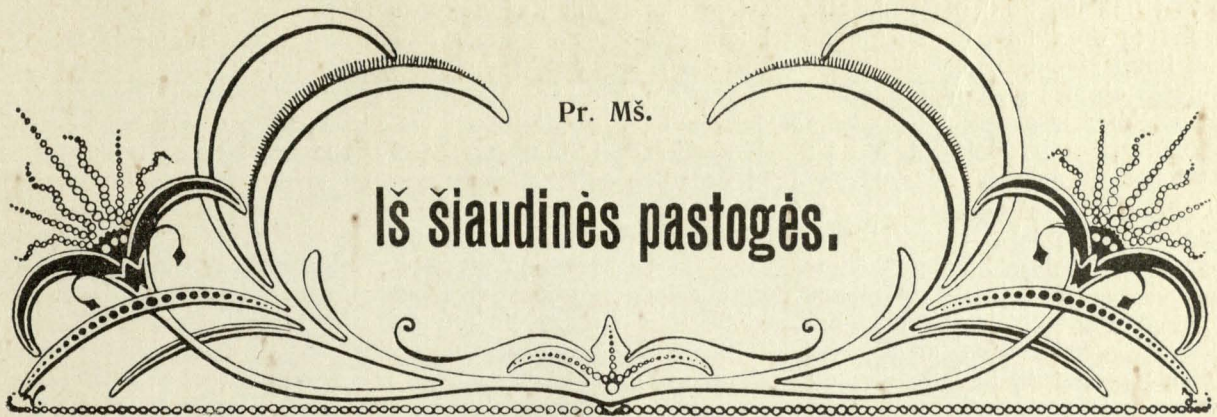

Galvės ežeras.

J. Strazdo fot.

sišką kryžių; jis dar tebestovi, tik kreivasai skersinis iškritęs. Toj saloj daugiau nieko nėra, kaip tik vien medžiai ir gan tankūs krūmai. Ta sala taip vadinasi, tur būti delto, kad joje senovėje buvo didžiojo kunigaikščio Vytauto jo žmonai Julijonai statyta cerkvėlė (bažnytėlė), kurią paskiau laikė kunigaik. Sapiega. Švedams išgriovus Trakus, bažnytėlė nebuvo atstatyta.

2) *Atkociskis*, antroji sala nuo miesto sodo, arčiau kairiojo ežero kranto, visai arti gyvenamųjų namų. Iš miestelio į ją buvęs medinis stulpų tiltas. Dabar bėra matomi vandenyje gerokai apipuvę, gan stori ažuoliniai šulai. Žvejai toje vietoje nežvejoja. Toje saloj nieko kito nėra, tiktai vietiniai gyventojai sėja javus ir sodina daržoves. Galvijus, perplukdę ežeru, gano ištisą vasarą. Sa-

š vėl Lietuvoje po šiaudiniu, iš mažens priprastu, stogu. Aplinkui javai žaliuoja, miškas šlama, tolimos praeties atminimai veržte veržiasi į galvą. Pirmu žvilgsniu aplinkui viskas kaip buvę; ramią, tarytum sužavėtą Lietuvą rodosi laikas visai užmiršęs, dešimtmečių atmainos, sakytum, ją visai šalyje palikusios. Bet ne. Štai toli, tarp medžių raudonuoja stogas, toks, kokių matai Prūsuse, ar Kurše. Už miškelio pasigirdo nepriprastas tarškėjimas — tai vienasėdis dobilus mašina piauna. Pažvelgei į ūkininko trobas — pas vieną viena kokia mašina pastogėje riogso, pas kitą — kita kitokia, pas trečią yra ir keleriopų. Ne, laikas Lietuvos neužmiršęs, nauja kultūra palengva, bet skverbiasi ir į tą sužavėtą šalelę.

Arčiau išžiūrėjus, daug matyti atmainų, kurių iškart nenužvelgsi. Pakelk akis į lentynas, į palubę ir tenai ką nauja užtiksi: vienur - kitur kyšo šiokia-tokia knygelė, dar vis tarytum per pusę draudžiama, per pusę paties sodiečio nevisai dar pripažinta; kitur ir tiesiog ant stalo visas pundas tų naujų daiktų guli.

Matyti, lietuvis smarkiau apsiginklavęs į kovą del gyvatos, tik tarytum pats menkesnis. Štai aria vyras—ne vyras, vaikas—ne vaikas, turbūt pusbernis. Kągi bernas veikia, kad pusbernis aria? Ar ragožiui kiloti jau nereikia tokių stiprių rankų, kaip kitą syk? Ar jauteliams suvaldyti jau pakanoka ir nesubrendusio balso? Beje, kokiam ragožiui, kokiems jauteliams? Taip kitą syk būdavo; dabar gi ragožiai ir jauteliai iš mados išėję, o bernai... į Ameriką, į Prūsus iškeliavę.

Vaikščiodamas po laukus dairausi, be nepamatysiu kur tikrą berną, tokį, koks mano atmintyje užsilikęs, tokį Kazį, kurs kai viduryje lauko ardavo, tai kieme būdavo girdėti jaučius raginant; kai kuldavo, tai spragilas ūzdavo; kai rugius kirzdavo, tai dalgis po visą lauką žvangėdavo. Ne, nematyti tokių, ir panašių nebamatyti.

Tiesa, ir anuomet Kazys būdavo ne paprasčiausias bernas. Augalotas, stiprus, kaip aržu-

las, gerbiąs savo amatą. Pagriši būdavo iš gimnazijos vakacijoms, bėgi į lauką su Kaziu pasisveikinti:

— Sveikas, Kazy, ką beveiki? — paklausi.

— Jums dykaduoniams duonos gaminul — atkirs rimtai ir tik paskui, jautelius varsnų gale sustabdęs, kaip reikiant pasisveikįs, švelnesniu balsu ims klausinėt, kaip mokslas eina, kas pasaulyje girdėti. Paprašai duot paarti, tai šypsodamas paduoda savo sunkųji botagą, pats pasitraukęs į šalį šypso. Niūk, kiek nori — jaučiai nė iš vietos. Mat, taip jau inpratinti, kad tik jo klausytų. Tvirti raguočiai klauso tik savo žaliūko artojo, užtai ir artojas juos gerbia, kaip galėdamas prižiūri, savo duona su jais dalijasi. Atmenu, kai vieną raguotį paketino parduoti ir pradėjo su pirkliais derėtis, Kazys nė žodžio nesakęs, apsitaisęs, išėjo pro vartus: eisiąs geresnės vietos ieškoti. Sutiko grįžti atgal tik tuomet, kai buvo prižadėta, jautis nebūsiąs parduotas. Užtat ir darbą kaip dirbo! Nuties vagą kaip stygą, žolelės neapverstos nepaliks. Tai buvo "meisteris" artojas. Toks pat būdavo ir kitame darbe. Dirbo neprižiūrimas, atsidėjęs, giliai įsitikinęs, jog ne niekus dirba — duoną gamina. Gamino, gamino duoną, bet sau senatvei neprisigamino. Negalėdames toliau dirbti, turėjo eit elgėtauti. Elgėtauja labiau iš tų, kuriems ilgiausiai tarnavęs, bet elgėtauja.

Gal delto dabar ir nematyti Lietuvoje tokių Kazių, kad tas mano čionai minimas Kazys elgėtauja. Tiek duonos pagaminęs, taip sąžiningai pildęs berno pareigas, ir senatvei nei tikro duonos kąsnio, nei tikros pastogės neužsidirbęs—kaip iš tokių sąlygų nebėgsi?

Tiesa, Kazys mėgdavo šventadieniais išgerti, kartais kortomis pažaisti. Bet atmenu ir daugiau nemenkų darbininkų ir negėrusių ir nekortojusių; jie taip-pat baigdavo ar baigia savo senatvę. Retam bernui, vienam gal iš šimto, pasisekdavo senatvei šis-tas susitaisyti. Tokios jau, matyti, buvo pas mus bernavimo sąlygos.

Greta su bernu Kaziu rasčiau savo atmintyje ir panašių tarnaičių. Būdavo juk Kaziumi tinkamų grėbikių, kada jis per rugiapiūtę savo ilgiu dalgiu ant vietos pėdą guldydavo! Atmenu, merginai, kuriai tekdavo paskui Kazį rugiai grėbti, pa-

siūlys į pagalbą kokiį piemenį, tai reta teprisiimdavo. Nuo lingavimo, matai, galva grėbikai svai-gsta, betgi stengiasi neatsilikti — negarbė! Po rugiapiūtės strėnas skauda, rankos tirpsta, bet "garbė" neleidžia ir pasiskųst: tegu žino visi, kad ir paskui Kazį grėbti pajėgiu! Ir ką gi, kokią kar-jėrą tokia darbininkė padarydavo? Jei į Ameriką kuri neiškeliavus, ar anksčiau su šiuo pasauliu neatsisveikinus, tai gal paskui tą patį Kazį pur-vyną ir pusnis brenda elgėtaudama.

Nuostabu, kad ir dabar niekas bernų ir tar-naičių būtim Lietuvoj nesirūpina. Kas, rodosi, drau-džia valsčiams steigti namus pasenusiems darbi-ninkams priglauti, kad nereikalautų sustingusio-mis kojomis braidžioti po purvyną ir pusnynus duonos kąsnelių rankioti? Kodel negalima taisyti apsidraudimo kasų mūsų laukų durbininkams, kad ir prie to paties valsčiaus, ar šalia valsčiaus?

Turime juk organizacijų—partijų, kurios arti-miausiu savo uždaviniu laiko rūpintis darbininkų luomu. Ar jiems toks darbas, kaip lauko darbi-ninkų būties aprūpinimas, permenkas, "perprastas"? Gi mūsų ekonomistai ir juristai—ar jie savo žinių arsenale nerastų šiam reikalui tikusių? Juk sva-jojama apie "tiltus į liaudį", tai kodel žvalgoma-si tik platumų, gelmių ir praeinama pro tokias tinkamas brastas, kaip štai ta, apie kurią čionai kalbama?

Nuo tokio truso pas mus priprasta ginties ne-palankiomis politikos sąlygomis. Esą, palauksim, iki saulelė užtekės. Ir laukiama, o tuo tarpu, kai sako priežodis, rasa akis kaip ėdus, taip ėda.

Pranyko Kazio tipo darbininkai, pranyko ir ūkininkų kaikurie tipai. Maža tematyti "gaspado-rių", kurie būtų patenkinti savo reikalų stoviu. Kitą syk, po rusų karo su turkais, man tekdavo girdėti, jog Lietuvoj geriausia esą gyventi kuni-gui, dvarininkui ir ūkininkui. Šiandien, priminęs tokį pasakymą, išgirsti prieštaravimą: "Tai kitą syk buvo, dabar vieni vargai". Tipas ūkininko ra-maus, savo "stoną" gerbiančio, jumoru savo kal-bą nušviečiančio—rodosi dabar kaip ir visai išny-kęs, o tokių atmenu ne vieną. Kartą man studen-tu atvykus į Naumių, teko ieškoti, kas pavė-žintų iki tėviškės. Prirodė man važiuotą ūkinin-ką K., kuriam kaip tik pakeliui buvo į mano tė-viškę. Prašausi, be nepavėžintų. Jei sako, geru magaryčių duosi, tai kodel ne. Tariavos, ko čio-nai kelionei išgėrus. K. sakosi jam tiksia tai, ką aš labiau mėgstas. Sutikova kokio ten "limona-do". K. geria noromis ir mane ragina, matyti, mano kišenės nesigailėdamas. Einu užsimokėt, randu, kad K. jau užmokėta. Užsipuolu, kam taip pada-rė. Juokuoja, kad delto, jog studento kišenę ge-rai numanęs, o atsilyginti aš galėsiąs vėliau, kai kokiū inžinierium atsilankysiąs į savo kraštą.

Tai buvo mano tėvo geras pažįstamas ūkinin-kas dvilaukis (dvigubą lauko plotą turįs). Tokiems ūkininkams tuomet ypačiai gera buvo. Tai buvo laikas, kada javai neblogai užderėdavo ir būdavo brangūs. Išlaidų pinigais buvo maža: algos darbi-ninkui nedidelės, ūkio įrankiai namie pigiai daro-

mi. Kam tekdavo ūkis neįskolinčas, kas negirtau-davo, tam rytdiena nerūpėjo. Ūkis buvo visur be-veik iki mažmožių vienodai vedamas; duodavo ne-daug, bet tikro pelno. Jokių naujų sumanymų; dirbk, kaip buvo dirbama, tik viską savo laiku,— ir bus gerai. Atsitiko maža nelaimė namuose—pra-slirink, kaip praslinko kitos tokios nelaimės, ir vėl eis viskas savo keliu.

Toks pastovus gyvenimas duodavo ramumo ir tikrumo gerai pasiturinčiam ūkininkui, palaikydavo jo ūpą. Jame lengvai rasdavosi užtektinai ju-moro pajuokuoti su studentu, būsimuoju ponu, bet tuo tarpu vaikščiojančių kiauromis kišenėmis.

Laikas bėga ir savo daro. Palengva, nematant rados naujų sąlygų. Kas buvo pirma gera, dabar netinka. Pranyko darbininkai Kazio tipo, griuvo parama pastovaus, ramaus ūkio. Nėra kam gaid-gystės kelti, sunkus spragilas užinti — gaminkis mašinas. Kuliamoji mašina — ne spragilas, namie pigiai jos nepasidirbdysi, už menką pinigą nenu-sipirkysi.

Prireikė daugiau pinigų. Juo toliau, juo dau-giau tokių mašinų reikia. Gaminkis, ūkininke, dau-giau pinigų, gaminkis sparčiau. Nespėji pasiga-minti, tai skolinkis, nes be pinigų nieko nepada-rysi... Užėjo keistas, nepriprastas, nepastovus lai-kas. Kitur tas laikas senai jau atėjęs, prie jo žmonės prisitaikinę, pripratę; pas mus gi tai nau-jiena. Ta naujiena kelia abejojimų, atima ramu-mą, nervina.

Ramumo po ūkininko stogu be abejo mažiau. Jumoro jei kur užėini, tai jame aiškiai jauti gerą dozą kartumo. Derinasi ūkininkas prie naujų sąlygų paniuręs, vienas - kitas pasityčioja iš seno-vės, pasisako nauju keliu ieškąs, bet negali pasi-girti, kad naujose sąlygose, bent tuo tarpu, gerai einą.

Neturime jokių tikrų žinių apie mūsų šių die-nų ūki, bet jo pelningumas man rodos labai ir labai abejingas. Žinau daug vidutinių ūkininkų, kurių biudžete, ir nesant nepaprastų išlaidų, deficitas paprastas daiktas, o tai blogai liudija apie ūkio, kaipo amato varstoto pelningumą. Neturėdamas jokios statistikos, bandau kitu keliu ieškoti, kaip įvertinti ūkio pelningumą. Imu vienasėdį, kurs tu-ri 25 dešimtines arba 45 margus žemės. Skaitant pigiai, po 200 rb. dešimtainei su triobomis, gyvu-liais, padarinėmis, jo ūkis vertas 5.000 rb. Toks kapitolas pats, skaitant 6%, turi duoti 300 rb. pelno. Toliau, ūkininką ir jo žmoną skaitau pa-prastais darbininkais, tik darbininkais sąžiningais, nes ūkininkas *sau* dirba sąžiningai. Sąžiningas darbininkas, ypač dar jei ir jo žmona dirba, o kartais ir vaikai, turi uždirbti *visur* tiek, kad galėtų iš-misti ir apsidengti pats ir savo žmoną ir vaikus išmitinti, aptaisyti. Taigi, jei tokiam ūkininkui me-tų gale nelieka jokio pelno, tai sakau, jog jis iš savo darbo neišgyveno, nes nudildė dar 300 rb. procento iš savo kapitolo. Kitaip sakant, išėina, jog tokio ūkininko darbas taip menkai išsimoka, kad pragyvenimui jis turi turėti, be savo pelno, iš savo darbo, dar 300 rb. iš šalies. Tokiomis są-

lygomis niekur darbininkas dirbti negali, nes išeitų, jog darbininkas gali išgyventi tik turėdamas 5.000 rb. kapitolo.

Del tokio išvedžiojimo galima man prikišti, jog vidutinis ūkininkas geriau valgo, geriau taisosi už fabrikos darbininką. Abejoju, bet tegu bus taip. Užtai aš tyčia nutylėjau, jog ūkininkas be to dar naudojasi darbu bent dviejų samdininkų, kuriems teorija ir praktika menant, nepilnai atiduoda jų uždarbį. Norint mano išvedžiojimą susilpninti, galima dar atmint, jog paprastai ūkininkui tenka žemė, apsunkinta išmokesčiais. Tuomet aš savo išvedžiojimą taisau taip: jei ūkis apsunkintas išmokesčiais, sakysim 3.000 rb., tuomet ūkininkas prie pelno už savo darbą turi 6% tik nuo 2.000 rb., t. y. 120 rb. Taigi, jei ūkininko darbas atsako menkiausiems darbininkų reikalavimams, būtent kad galėtų iš savo darbo apsidengti ir išmisti kartu su savo namiškiais, tai ir ūkininkas, turįs 25 deš. žemės ir 3.000 rb. išmokesčių, turėtų galėti 120 rb. atidėti, sakysim, priaugantiems vaikams į mokslą leisti. Bet pas mus tokie ūkininkai vaikų į mokslus neleidžia, jei neturi pašalpos iš šalies.

Jei šiaudie vidutinis Lietuvos ūkininkas negali atidėti kas metai 120—300 rb. kad ir vaikams mokyti ir jei mano tik padarytame apskaityme nėra kokios stambios fakto paklaidos, tai turime mūsų ūkyje neabejojimą krizę.

Tos krizės priežastis lengva formuluoti taip: mūsų ūkininkavimo sąlygos netikusios, reikalingos reformų. Bet kame tos netikusios sąlygos,— jau kiek sunkiau pasakyti. Man rodosi, neapsiriksiu, pasakęs, jog mūsų ūkiui labiausia kenkia menka žemės kultūra ir stoka prieinamo, pigaus kredito. Gal dar šių dienų ūkiui būtų naudinga ypačiai specializuoties produkavimu kokio vieno javo tokiu būdu, kad vienoj apygardoj produkotų vieną javą, kitoj kitą. Gal reiktų kitiems versties gyvuliais, irgi apygardomis veisiant kokios vienos veislės gyvuliai—raguočiai ar arkliai. Gal

pienu, sviestu, sūriais! Gal pagaliaus duotų geros apyvartos ir sodai, jeigu jie būtų kaip reikiant prižiūrimi, tyčia kultivuojant gerai derami pas mus vaisiai, taip-pat neatskirais ūkiais, o grupomis iš kelių ar keliolikos ūkių.

Ūkis tuo tarpu lietuviams bene vienintėlis šaltinis pragyvenimui savo krašte. Su ūkio stoviu pas mus rišasi daugelis mūsų gyvenimo apsireiškimų, pirmoj eilėje emigracija. Todėl ūkio stovis mūsų krašte turėtų rūpėti ne vieniems ūkininkams.

Laikas bėga, nelaukia. Bloga tam, kurs nepaseka, dar blogiau tam, kurs ant vietos stovi. Reikia mobilizuoti visos mūsų pajėgos ūkio krizei pašalinti.

Tuo tarpu matau štai kokią eilę neatidedamų darbų:

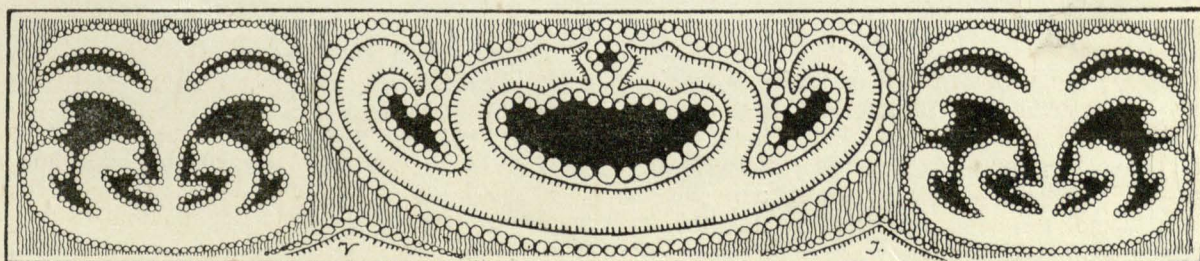
1) Reikia intaisyti bent keliuose, ar keliolikoje ūkių tam tikra bugaltėrija, kuri gale keletrių metų parodytu, kas pas mus gaminama ir kaip tat sekasi, kokių ūkis reikalauja išlaidų ir kuo jos išlyginamos ir t. t.

2) Bandyti steigti tarp ūkininkų kuopos bendrai produkcijai kur sviesto, sūrių, kur sodo vaisių, kur gyvulių.

3) leškoti kokio-nors būdo sudaryti pigiam kreditui, stengiantis sunaudoti vyriausybės tendenciją šiam reikalui ir indiegti ideją savitarpinio kredito.

4) Atkreipti dėmę į lauko darbininkų padėjimą, įvedus jų tarpe tinkamų organizacijų, sakysime, rusišku artėliu, steigiant prieglaudas nustuojusiems sveikatos del senatvės ar ligos, gal pagaliaus kokias apsidraudimo įstaigas.

Čia būtų darbo žmonėms įvairiausių mokslų ir gabumų, tik nereikia versti kaltės nuo savęs ant kokių neįveikiamų sąlygų, politikos stovio ir t.t. Sodiečiai patys, matyti, ieško, kaip tik išėjus iš dabartinio sunkaus padėjimo; reikia tik, kad kas gali, tai padėtų. Atsidėjus, įsikinkius į koki darbą visuomet galima šis-tas padaryti.

Mūsų kultūros gyvenimas.

Draugijos.

Lietuvių teatro draugija. Vilniuje steigiamas lietuvių teatro draugija. Įstatai vyriausybės jau patvirtinti. Draugija rūpintis lietuvių teatro reikalais. Ji veiksianti Vilniuje ir Vilniaus gubernijoje.

Medžių veisimo draugija. Šį mėnesį Kaune įsteigta vaisiamedžių veisimo draugijos skyrius.

Utenos "Blaivybės" skyrius ketina įsisteigti arbatinę su kėpykla.

Garlevos "Blaivybės" dr-jos skyriuje, įsteigta 1912 m. birž. 30 d., yra dabar 352 nariu: 142 vyrų ir 210 mot. Jų tarpe abstinentų 14 vyrų ir 60 mot. "Blaiv." skyrius turi savo arbatinę ir kėpyklą. Nuo gruodžio 1 d. 1912 m. ligi sausio 1 d. 1914 m. arbatinė ir kėpykla turėjo apyvartos 1950 rub., išlaidų — 1600 rub.; liko gryno pelno 350 rub. Skyrius turi savo mūro namus.

Mokslas ir mokyklos.

Šiaulių gimnaziją baigė šie lietuviai: Bitis, Mašulis, Mačiulis, Gudelis, Verblauskis, Bredikis-Augustauskis, Kripas ir Kazlauskis.

Raseinių augštąją pradedamąją mokyklą baigė 12 lietuvių.

Žagarės 4 kl. prekybos mokyklą šiemet pabaigė 3 lietuviai: Parutis, Bertulis ir Doviltis.

Kauno "Saulės" dviklasę mokyklą baigė 5 mergaitės. Iš jų trys tuojau išlaikė egzaminus i Lisenkos mergaičių gimnazijos 4 kl., būtent: Murzaitė, Novickaitė ir Levinskaitė. "Saulės" kursuotina įstojo viena — Mitkevičaitė.

Kauno komercijos mokyklą baigė lietuviai: E. Goštautas, J. Naujelis, V. Steponaitis ir K. Taliat-Kelpša.

Liepojoje vidurines mokyklas baigė: vyrų gimnaziją — J. Bataitis ir J. Borkevičius; real. mok. — A. Jokimas; komercijos mok. — R. Kačinskas; moterų vyriausyb. gimn. — M. Kentraitė; mot. Gessan gimn. — A. Rajūnaitė. — Prie vyrų gimnazijos išlaikė namų mokytojo egzam. Blažys, mokytojo 2-klasės mokyklos — Mažonas, mokyt. praded. mok. — Pranaitis, Stapulionis, Spudaitė ir Misiūnaitė.

Mintaujos gimnaziją baigė lietuviai: A. Baškauskas, J. Maldutis, J. Čeponis, J. Rauduvė, P. Gumbelevičius, P. Lukaševičius. Realinę mokyklą baigė A. Mažukna. Moterų gimn. baigė M. Usorovskaitė.

Vilniaus vidurines mokyklas baigė šie lietuviai: Marijos gimnaz. pedagogijos klasė — O. Kerpauskaitė; Paulauskio gimnaz. — S. Kairys ir J. Sondeckas; technikos mokyklą — P. Kairys; felčerių mokyklą baigė du lietuviai.

Dvinsko realinę mokyklą baigė lietuvis Ubaravičius.

Ilukštos mokytojų sem. pabaigė P. Balys.

Panevėžio realinę mok. baigė 16 lietuvių: J. Baruolis, P. Vertelka, J. Novikas, A. Novikas, A. Pakalnis, A. Puzinas, J. Petraliūnas, J. Repšys, B. Sruoga, J. Urbšys, I. Urbaitis, J. Surna, A. Jakūnas, V. Januška, J. Jonelis ir P. Gudelis.

Vilkaviškio vyrų gimnaziją baigė lietuvis Arminas. Razumeičikienės moterų gimnaz. baigė: Alkevičiūtė, Endziuliūtė ir Guogiūtė.

Prekyba ir pramonė.

Lietuvių fabrikacijos laimėjimas. Birž. 14 d. "Žagrė" surengė Gižuose, Suv. gub., Vilkav. ap., plūgų konkursą. Konkurse šalia Zavadzčio ir Ventškio plūgų (abu lenkų fabr.), kurie ligšiol Suvalkiečiuose daugiausia buvo vartojami, išstatė savo plūgus ir vilniškė lietuvių "Vilija". Konkursu ekspertai "Vilijos" plūgus pripažino geriausiais.

Dabar "Vilija" ketina padidinti savo fabrikaciją.

Geguž. 26 d. buvo **Nemakščių** vartotojų draugijos visuotinis susirinkimas. Perskaitytoji susirinkime apyskaita rodo, jog dr-jos krautuvė nuo sausio 1 d. 1913 m. ligi sausio 1 d. 1914 m. padariusi apyvartos 49.578 rub. 21¹/₂ kap. ir iš to pelnusi 6540 rub. 22 kap. Išmetus iš čia 3691 rub. 80¹/₂ kap. išlaidų, gryno pelno lieka 2848 r. 41¹/₂ kap. Narių vartot. dr-ja turinti 285 su 5126 rub. dalinio kapitalo. Už dalis dividendo nutarta mo-

kėti 10% ir už išpirktas prekes nariams premijos — 7%.

Draugija įsteigta 1907 m. Tais metais ji teturėjusi 13017 rub. apyvartos.

D-ro V. Kudirkos paminklas. Tarp Naumiestiečių kilo sumanymas atnaujinti d-ro V. Kudirkos paminklą, būtent intaisyti naują jo paveikslą-gaviūrą. Tam tikslui renkamos aukos. Darbo atlikti kviečiamas P. Rimša.

Kinematografo vaizdelių dirbtuvė. A. Jurašaičiui, fotografijos ir cinkografijos savininkui, Vilniaus gubernatorius leido traukti kinematografams vaizdelius Vilniuje ir visoje Vilniaus gubern. Traukimo programa plati, būtent: gamtos reginiai, žmonių gyvenimas, namų pramonės, ūkio ir fabriku darbai, mokslo ekspedicijos ir tyrinėjimai, paminklai, istorijos vietos, procesijos, visokios išskilmės ir teatro veikalai. Kaip girdėti, mūsų krašte daugiau niekas neturįs tokio leidimo.

Durpių paroda. Vilniuje nuo rugpiūčio 15 d. lig rugp. 21 d. bus atidaryta durpių paroda.

Nemuno medžių uostas. Kelių ministerija sumaniusi intaisyti Nemuno upėje medžių uostą. Taisai sumanymas netrukus būsiąs įneštas svarstyministerių tarybon.

Kad toksai uostas būtinai reikalingas, rodo Vilniaus kelių apygardos surinktos statistikos žinios. 1909 met. Nemunu buvę nuvaryta medžio Prūsosna 62,1 milij. pūdų, 1910 met.—69,9 mil. p., 1911 m.—72,1 m. p., 1912 m.—76,8 m. p., 1913 m.—79,3 m. p. Prūsų gi statistikos žiniomis, dar daugiau esą varoma medžių.

Uostas būsiąs intaisytas Jurbarke arba ties Kalnėnų sodžium, netoli Jurbarko.

Kooperacija.

Giedraičių valstiečiai įsisteigė kredito draugiją.

Įvairios žinios.

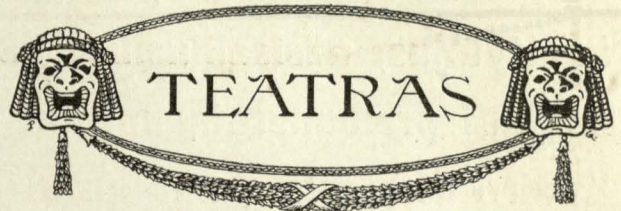
J. Gabrys ir kun. Gustaitis išvažiavo Amerikon aukų rinktų "Žiburiui", "Saulėi" ir "Rytui".

Kaune leista įsteigti skelbimų kantora išimtinai lietuvių laikraščiams patarnauti.

Paskaitos apie Amerikos lietuvius. A. Martusevičius, išbuvęs Amerikoje apie 23 metus, gavo iš Kauno gubernatoriaus leidimą padaryti 65 Kauno gubern. vietose paskaitas apie Amerikos lietuvių gyvenimą.

Pamišėlių ligoninė. Sumanyta įsteigti Kauno gubern. išėjusiems iš proto ligoninė. Tam tikra ko-

misija suieškojo tinkamą ligoninei vietą Krapivino "Šveicarijos" dvare, netoli Jonavos. Ligoninėje sutilpsią 200 žmon. Intaisyti jai reikiąs 250 tūkst. rublių.

Mrijampolėje birž. 16 d. buvo Marijamp. Ūk. Dr-vės vakaras. Vaidino trijų veiksmų K. Fuidos "Kruviną pasaką" ir "Rūtų vainiką".

Vilkaviškyje birželio 15 d. buvo lietuvių vakaras, suruoštas "Blaivybės" naudai. Vaidino "Genovaitę".

Seinuose birželio 22 d. buvo lietuvių vakaras "Žiburio" dr-jos naudai. Vaidino "Verpėją po kryžium" ir "Vaito piršlybą". Vaidinimui pasibaigus, Dokalskio vedamas choras padainavo septynias daineles.

Utenoje (Ukmergės apskr.) Šeštinių dieną vaidino "Sugrįžo". Tutino vedamas choras padainavo dainų. Devintinėse vaidino "Litvomanus".

Mickapetriuose (Ukmerg. ap., Subačiaus par.) buvo Subačiaus ūkio ratelio vakaras. Vaidino "Ant bedugnės krašto".

Rygoje birželio 24 d. buvo "Žvaigždės" dr-jos vakaras. Vaidino "Meilės parodiją". Pabaigus vaidinti, Visockio vedamas choras padainavo kelias tautines dainas. Buvo ir deklamacijų.

